

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

VOLNOČASOVÉ AKTIVITY DĚTÍ 10 AŽ 15 LET
A KROUŽEK MLADÝCH HASIČŮ

Autor práce: Monika Vaničková
Vedoucí práce: Mgr. Lucie Kolářová, Dr. theol.
Studijní program: Pedagogika volného času
Forma studia: kombinovaná

2023

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, dne 30. března 2023

.....
Monika Vaníčková

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Kolářové, Dr. Theol., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod	9
I. Výchova dětí ve volném čase.....	11
1 Volný čas.....	11
1.1 Vymezení pojmu	11
1.2 K historii volného času.....	12
1.3 Funkce volného času	16
1.4 Činitelé ovlivňující trávení volného času.....	17
2 Výchova ve volném čase	21
2.1 Funkce volnočasové výchovy	21
2.2 Cíl volnočasové výchovy	25
2.3 Zařízení pro výchovu ve volném čase.....	26
II. Děti (10-15 let) jako adresáti volnočasového působení.....	31
3 Starší školní věk a raná adolescence – charakteristika vývojového stádia	33
3.1 Socializace.....	33
3.2 Psychický vývoj	34
3.3 Tělesný vývoj	35
3.4 Tělesný vývoj a rozvoj motoriky	36
3.5 Vývoj poznávacích procesů	37
4 Možnosti trávení volného času dětí daného vývojového stádia	39
III. Dobrovolní hasiči a jejich volnočasový potenciál	41
5 Sbory dobrovolných hasičů – organizační struktura	43
6 Mladí hasiči	45
6.1 Vzdělávací systém.....	45
6.2 Kategorie mladých hasičů	48
6.3 Činnost mladých hasičů	49
6.4 Ostatní zájmová činnost mladých hasičů	50
7 Soutěže pro mladé hasiče	53
7.1 Základní pojmy a kategorie.....	53
7.2 Hra Plamen a ostatní soutěže	54

Závěr.....	59
Seznam zdrojů	63
Abstrakt.....	69
Abstract	72

Úvod

V současné době se můžeme často setkat s pojmem využití volného času dětí a mládeže. Na téma, co kdo „dělal ve svém volnu“, je možné slyšet dnes a denně četné rozhovory, do nichž se zapojují lidé prakticky všech sociálních skupin, jakéhokoli věku a obou pohlaví. Volný čas se stal součástí běžně užívaného slovníku obyvatelstva.

Volný čas je oblastí zájmu, jež se vyznačuje značnou zajímavostí, podnětností, stejně jako i přínosností, ovšem stejně tak je možné k danému bodu zájmu podotknout, že volný čas může být taktéž nedoceňován (ať již laickou či odbornou veřejností).¹ Za zásadní lze považovat zejména naplňování volného času – u sebe i druhých – vhodnými, užitečnými a zábavnými aktivitami, obecně lze hovořit o snaze o co nejlepší (nejfunkčnější) využití volného času, jež má člověk k dispozici.

V případě populace dětí a mládeže hraje volný čas těchto jedinců významnou roli ve výchovném procesu a je tedy více než žádoucí volný čas pedagogicky ovlivňovat. U nedospělých osob – zejména dětí – je možné oprávněně předpokládat, že nemají dostatek zkušeností (nemluvě o nedovyvinutých kognitivních funkcích a z nich vyplývajících omezeních v myšlení, plánování apod.), kvůli čemuž se nedovedou orientovat ve všech oblastech zájmových činností, v nabídce, z níž mohou pro své volno čerpat. Proto potřebují zástupci dětské populace zkušenější osoby, které jim dopomohou s výběrem volnočasových činností, tedy s efektivním a přínosným naplněním volného času. Uvedená premisa je o to zásadnější, že u dětí lze předpokládat vyšší časovou dotaci, již během dne mohou věnovat právě volnočasovým činnostem (dětí mají zpravidla méně povinností, jimž se nutně musejí věnovat, v porovnání s dospělými osobami).

Základ výchovného působení na dítě začíná v rodině. Děti napodobují své rodiče, ve značné míře přebírají jejich životní styl, a tedy i způsob trávení volného času. Dalším významným vlivem působícím na nedospělé jedince je škola (společně také i s vrstevníky, kamarády, sousedy, známými, ...). Vedle toho pak dokonce existují instituce a organizace, jejichž pracovní náplní je působení na děti a mládež (potažmo i na osoby dospělé) ve volném čase – ty si kladou za cíl naučit člověka volný čas racionálně využívat. Podobné působení zmíněných organizací probíhá záměrně, sleduje

¹ Srov. BENDL, S. *Výchovatelství: Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015, s. 155.

předem stanovené cíle a sleduje určitý dlouhodobý plán, je tedy možné o něm uvažovat v rámci požadavků kladených na jakékoli vhodně vedené výchovné působení.

Děti lze tedy participací na vhodných volnočasových aktivitách vychovávat. Právě volnočasové aktivity dětí jsou předmětem zájmu v předkládaném textu.

Nejprve je pozornost směřována k vymezení pojmu volného času a charakteristik s ním souvisejících (včetně stručného nastínění jeho historie v lidské společnosti). Dále je zde věnován prostor již zmiňované výchově dětí ve vztahu k volnému času a jeho možnostem. Specificky je představeno vývojové období v životě člověka označované jako starší školní věk (adolescence) s typickými charakteristikami v rovině tělesné, psychické a sociální. V rámci ilustrace možných volnočasových aktivit vhodných právě pro dané věkové období žáků je následně prezentován kroužek mladých hasičů, coby specifická oblast zájmu, jíž se mohou dospívající věnovat.

Cílem bakalářské práce je představit kroužek mladých hasičů, fungující při sborech dobrovolných hasičů na území České republiky, coby volnočasovou aktivitu, která odpovídá možnostem a potřebám jedinců ve věku od 10 do 15 let, tedy jako činnost, jež je pro danou populaci vhodná (naplňující veškeré požadavky stanovené na volnočasové aktivity, stejně jako i vývojové potřeby dítěte či dospívajícího jedince).

Pro jednotlivé kapitoly předložené bakalářské práce je čerpáno ze zdrojů relevantních, pro pojednávání témat se jedná jak o zdroje tištěné, tak i elektronické. Zdroje jsou vybrány na základě rešeršní činnosti autorky této práce.

Uvedené téma autorka zvolila s přihlédnutím k vlastním preferencím a také na základě vlastní praktické zkušenosti, protože se dlouhodobě věnuje práci s dětmi přímo v jednom z kroužků mladých hasičů.

I. Výchova dětí ve volném čase

1 Volný čas

Podle Janiše a Skopalové se čas, který má člověk k dispozici, skládá z času, jenž je určen pro práci, času vázaného na plnění základních hygienických úkonů a péči o domácnost (takzvaný čas vázaný) a dále z volného času.²

Dumazedier, jenž jako první provedl bádání v dané oblasti zájmu, představuje volný čas jako: „soubor činností, jimž se jedinec může oddávat zcela podle své vůle pro odpočinek nebo zábavu, rozvoj své informovanosti, osobnosti, svobodné tvůrčí schopnosti po splnění svých závazků.“³

Z obou uvedených definic tak vyplývá, že volný čas člověka je definován zejména obsahem, činnostmi, jimž se jedinec v dané době věnuje či může věnovat.

1.1 Vymezení pojmu

Jak se lze dočíst v publikaci Hofbauera, volný čas je v zahraničních zdrojích uváděn pod označeními *leisure time* (angličtina), nebo také *le loisir* (francouzština); daná pojmenování jsou užívána pro fenomén času, v němž člověk nemusí vykonávat činnosti dané jeho závazky (tlakem okolností a society), bez nichž by byla ohrožena schopnost zachování vlastního života a rozvíjení.⁴

Volný čas představuje specifickou a relativně samostatnou součást života člověka, jež mu dopomáhá k propojování jednotlivých životních etap a jejich harmonizaci, stejně jako i harmonizovat odlišné stránky osobnostního rozvoje.⁵

Podle Pávkové je možné vymezovat volný čas coby: „opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat.“⁶

² Srov. JANIŠ, K.; SKOPALOVÁ, J. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016, s. 14.

³ DUMAZEDIER, J. *Sociologické aspekty managementu* [online]. 2011 [cit. 2023-02-19].

2011. Dostupné na www:

<https://books.google.cz/books?id=Tv1aAgAAQBAJ&pg=PA140&lpg=PA140&dq=%E2%80%9Esoubor>.

In: VESELÁ, J.; KANIOKOVÁ VESELÁ, P. *Sociologické aspekty managementu*. Praha: Grada, 2011, s. 140.

⁴ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 13.

⁵ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010, s. 32.

⁶ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 15.

Jakubíková o volném čase hovoří následujícím způsobem: „*Volný čas je část mimopracovní doby, v níž člen společnosti nevykonává žádnou nutnou činnost a kterou podle vlastního rozhodnutí využívá pro oddech, rozvoj osobnosti a pro různé formy zájmové činnosti.*“⁷

Jak upozorňují Langmeier s Krejčířovou, do volného času by neměly být započítávány domácí povinnosti člověka. Autoři k volnému času navíc dodávají, že je v jedenadvacátém století tráven rozmanitými způsoby, kdy mají jednotlivci široké pole různých alternativ, pro něž se mohou coby pro volnočasové aktivity rozhodnout.⁸

Všeobecnou existenci volného času odborníci uvádějí coby vymoženost současné doby.⁹

1.2 K historii volného času

V období antiky byl volný čas myšlen pod označením „prázden“, kdy taková doba nebyla určena k práci, ale svobodní občané se v ní mohli věnovat vlastnímu vzdělávání (na rozdíl od otroků).¹⁰ Svobodní občané tedy měli jakousi variantu volného času tak, jak je tento pojem chápán dnes, zatímco otroci nikoli.

Náplň volného času v podobě cestování byla vyhrazena pro vysoké šlechtické vrstvy, později také pro bohaté měšťany; běžný člověk svůj volný čas spojoval s aktivitami spojenými s náboženstvím.¹¹ Pro středověk většinou platil takzvaný nedělený čas, který nerozlišoval práci a zábavu, volný a nevolný čas, kdy pro dané období platí, že takto pojmávaný čas je vnímán jakožto lineární (v rámci náhledu na život od stvoření světa až k době poslednímu soudu) i cyklický (odvozovaný od činností, které byly prováděny v zemědělství v souvislosti s jednotlivými ročními obdobími).¹² Pro středověk je také charakteristická nedostupnost, či minimálně velmi těžká

⁷ JAKUBÍKOVÁ, D. *Marketing v cestovním ruchu: Jak uspět v domácí i světové konkurenci*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 16.

⁸ Srov. LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 176.

⁹ Srov. VESELÁ, J.; KANIOKOVÁ VESELÁ, P. *Sociologické aspekty managementu*. Praha: Grada, 2011 s. 140.

¹⁰ Srov. HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 3. vyd. Praha: Portál, s. 118.

¹¹ Srov. JAKUBÍKOVÁ, D. *Marketing v cestovním ruchu: Jak uspět v domácí i světové konkurenci*, s. 16.

¹² Srov. NOVOTNÁ, E. *Sociologie organizace*. Praha: Grada, 2008, s. 11.

dostupnost, „času pro sebe“, kdy by jedinec mohl lépe poznávat svět okolo sebe, nebo dokonce své vlastní nitro.¹³

V období renesance je na volný čas člověka nahlíženo pozitivněji než v předchozím historickém období (ve středověku), ovšem odpočinek si člověk musí „zasloužit“.¹⁴ S obdobím renesance odborníci spojují rozvoj míst určených k veřejné zábavě či relaxaci obyvatelstva, jako například zahrad a parků, náměstí, výstavních prostor, nebo divadel.¹⁵

V době osvícenství, v rámci snahy o odluku církve od státu, se klade zásadní důraz na vzdělání stejně jako i na právo každého jedince na osobní svobodu (v rovině nejen jednání, ale i myšlení).¹⁶ Z daného období pochází výrok vyjadřující, že volný čas je nejdůležitější součástí života člověka.¹⁷ Je prosazována víra ve svobodu tvůrčích schopností člověka na základě životního standardu společně s narůstajícím volným časem, jež má člověk k dispozici.¹⁸ Do doby osvícenství je možné také zasadit počátky zájmového vzdělávání (to souviselo s osvětovou činností); pro české země ovšem podobný krok nastává teprve až s národním obrozením.¹⁹

Na konci 19. století je volný čas dáván do spojení se sociálním statutem člověka, některé z volnočasových aktivit jsou vnímány v souvislosti s jejich symbolickou hodnotou.²⁰ Pro české území platí, že zde ještě v první polovině 19. století není zřetelně rozlišováno mezi časem práce a časem, kdy člověk nepracuje (tyto oblasti se prolínají), pojem volného času zde není užíván.²¹

¹³ Srov. PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých: Průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*, Praha: Grada, 2010, s. 52.

¹⁴ Srov. PATOČKOVÁ, V. Volný čas a práce v proměnách času. *Ostium* [online]. 2015, 15, č. 1 [cit. 2022-12-01]. Dostupné na www: <https://ostium.sk/language/sk/volny-cas-a-prace-v-promenach-casu/>

¹⁵ Srov. BOUWER, J.; LEEUWEN, M.: *Philosophy of Leisure: Foundations of the Good Life*. In: PATOČKOVÁ, V. *Volný čas a práce v proměnách času*. *Ostium* [online]. 2015, 15, č. 1 [cit. 2022-12-01]. Dostupné na www: <https://ostium.sk/language/sk/volny-cas-a-prace-v-promenach-casu/>.

¹⁶ Srov. PATOČKOVÁ, V. *Volný čas a práce v proměnách času*. *Ostium* [online]. 2015, 15, č. 1 [cit. 2022-12-01]. Dostupné na www: <https://ostium.sk/language/sk/volny-cas-a-prace-v-promenach-casu/>.

¹⁷ Srov. DIDEROT, D. In PATOČKOVÁ, V. *Volný čas a práce v proměnách času*. *Ostium* [online]. 2015, 15, č. 1 [cit. 2022-12-01]. Dostupné na www: <https://ostium.sk/language/sk/volny-cas-a-prace-v-promenach-casu/>.

¹⁸ Srov. SPURNÝ, M. *Most do budoucnosti: laboratoř socialistické modernity na severu Čech*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 262.

¹⁹ Srov. ZORMANOVÁ, L. *Didaktika dospělých*. Praha: Grada, 2017, s. 33.

²⁰ Srov. VEBLEN, T. *Teorie zahálčivé třídy*. In PATOČKOVÁ, V. *Volný čas a práce v proměnách času*. *Ostium* [online]. 2015, 15, č. 1 [cit. 2022-12-01]. Dostupné na www: <https://ostium.sk/language/sk/volny-cas-a-prace-v-promenach-casu/>.

²¹ Srov. LENDEROVÁ, M.; JIRÁNEK, T.; MACKOVÁ, M. *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*. 2. vyd., dop. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017, s. 295.

Na přelomu 19. a 20. století dochází k formování volného času coby samostatné kategorie – danou informaci lze doplnit o následující komentář: „V předmoderních dobách byl téměř veškerý čas obyčejného člověka vynakládán na prosté obstarávání základních životních potřeb svých a své rodiny.“²²

V období průmyslové revoluce je možné hovořit o tom, že na práci (vykonávaná často v továrnách) je nahlíženo jakožto na instrument k tomu, aby následně člověk mohl za vydělané peníze věnovat čas a zdroje tomu, co jej doopravdy těší; ve svém volnu se tedy lidé věnují právě činnostem, které si sami přejí a v nichž se mohou sebevyjádřit.²³ V důsledku rozrůstání trendu konzumerismu je kladen důraz na smysluplné naplňování volného času způsobem, kdy je předcházeno rozvoji patologických jevů (například užívání návykových látek apod.) – volný čas tedy nemusí být vždy nutně spojován jen s rozvojem osobnosti nebo povznášením ducha, ale také i s určitými neduhy, kterým je třeba předcházet²⁴ (industriální revoluce je spojovaná s obdobím přelomu 18. a 19. století²⁵).

Na konci 19. století stále platí, že volný čas je příznakem bohatství člověka – bohatí své možnosti s množstvím volného času dávají druhým na odiv (viz publikace Thorsteina Veblena *Teorie zahálčivé třídy*).²⁶ Matoušek například poukazuje na to, že na přelomu 19. a 20. století disponuje pouze malá část osob dostatkem volného času na to, aby její zástupci mohli například provozovat rekreaci v domě postaveném mimo město, v němž žijí.²⁷ Od 19. století pak dochází k tomu, že čas jako takový vymezuje u člověka práci, volno i další aspekty života.²⁸ Je možné hovořit o tom, že od devatenáctého století volný čas v životě jednotlivců nabývá na pestrosti i významu (například lidé mohou začít více cestovat apod.).²⁹

²² SCHINDLER-WISTEN, P. *O chalupách a lidech: chalupářství v českých zemích v období tzv. normalizace a transformace*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017, s. 36.

²³ Srov. BEST, S. *Leisure studies: Themes and perspectives*. In PATOČKOVÁ, V. *Volný čas a práce v proměnách času*. Ostium [online]. 2015, 15, č. 1 [cit. 2022-12-01]. Dostupné na www.ostium.sk/language/sk/volny-cas-a-prace-v-promenach-casu/.

²⁴ Srov. PATOČKOVÁ, V. *Volný čas a práce v proměnách času*. Ostium [online]. 2015, 15, č. 1 [cit. 2022-12-01]. Dostupné na www.ostium.sk/language/sk/volny-cas-a-prace-v-promenach-casu/.

²⁵ Srov. ŠUBRT, J. *Soudobá sociologie VI: Oblasti a specializace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 235.

²⁶ Srov. URBAN, J. *Jak lépe naložit s časem: 50 doporučení pro ty, jejichž čas je vzácný*. Praha: Grada Publishing, 2015, s. 86.

²⁷ Srov. CAJTHAML, T.; FROUZ, J.; MOLDAN, B. *Environmentální výzkum a hrozby 21. století*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2022, s. 198.

²⁸ Srov. GRUSS, P. *Perspektivy stárnutí: Z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Portál, 2009, s. 176.

²⁹ Srov. KADĚROVÁ, P. *Turistická Odysea* [online]. 2018 [cit. 2023-02-19]. Dostupné na www.ostium.sk/language/sk/volny-cas-a-prace-v-promenach-casu/.

V polovině 20. století vzniká obor sociologie volného času, což je možné díky masovému rozšíření volného času mezi obyvatelstvem.³⁰ Ve 20. století lze taktéž poprvé sledovat docenění smysluplného (tedy kvalitního) trávení volného času.³¹

Během 20. století dochází postupně k prodlužování volného času z hlediska kvantity (například prostřednictvím prosazení víkendu, nároku na dovolenou apod.).³² Šubrt proměny času pracovního a volného komentuje následovně: „Z historické perspektivy nahrává rostoucímu významu volného času i zkracování pracovní doby: od sedmdesáti až osmdesáti hodin týdně a žádného volna v polovině 18. století k devětatřiceti či méně hodinám s víkendy ke konci 20. století.“³³

Volný čas v tomto století získává své legislativní ukotvení, čímž se stává fenoménem „dostupným“ celé společnosti.³⁴ Pro období 2. poloviny 20. století pak platí skutečnost, že je volný čas doceňován všemi vyspělými zeměmi coby hodnota.³⁵ Uváděné skutečnosti souvisí s celkovou proměnou společnosti, kdy v 60. letech minulého století dochází k přechodu „západní společnosti“ od industriální k post-industriální fázi vývoje (kdy je lidská práce postupně nahrazována moderními technologiemi).³⁶

V 90. letech 20. století dochází u volného času k proměnám zásadního rázu také přímo v české společnosti – pro děti a mládež přibývá možností, jak mohou svoje volno trávit, dochází k proměně volnočasových aktivit ve zboží a dalším změnám v dané oblasti zájmu.³⁷

Jak ve své monografii uvádějí Langmeier s Krejčířovou, pro současnost (dvacáté první století) v rozvinutých zemích lze vysledovat trend rovnoměrnějšího rozložení

9&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwjEhpnWoLv9AhWX57sIHTqSD5UQ6AF6BAgJEAI#v=onepage&q=Turistická%20odysea%20s.%2029&f=false. In MŮCKE, P.; KRÁTKÁ, L. *Turistická odysea: Krajinou soudobých dějin cestování a cestovního ruchu v Československu v letech 1945 až 1989*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2018, s. 450.

³⁰ Srov. CAJTHAML, T.; FROUZ, J.; MOLDAN, B. *Environmentální výzkum a hrozby 21. století*, s. 198.

³¹ Srov. VERDON, J. *Volný čas ve středověku*. In: JANIŠ, K.; SKOPALOVÁ, J. *Volný čas seniorů*, s. 18.

³² Srov. ŠTEMBERK, J.; JAKUBEC, I.; ŠALANDA, B. *Automobilismus a česká společnost*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020, s. 85.

³³ ŠUBRT, J. *Soudobá sociologie V: Teorie sociální změny*. Praha: Karolinum, 2013, s. 220.

³⁴ Srov. LENDEROVÁ, M.; JIRÁNEK, T.; MACKOVÁ, M. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*, s. 273.

³⁵ Srov. SCHINDLER-WISTEN, P. *O chalupách a lidech: chalupářství v českých zemích v období tzv. normalizace a transformace*, s. 138.

³⁶ Srov. BURIANOVÁ, M.; HEROLDOVÁ, H.; MÁCHALOVÁ, J.; TÁBORSKÝ, O.; JUNEK, M. *Móda v kruhu času: Retro – 200 let inspirací*. Praha: Národní muzeum, 2016, s. 157.

³⁷ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže: Uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010, s. 18.

práce a volného času.³⁸ Tato skutečnost ovšem neplatila v historickém kontextu vývoje člověka – lidské společnosti – vždy.

Schindler-Wisten poukazuje na skutečnost, že se volný čas stává všeobecně uznávanou hodnotou teprve až ve druhé polovině dvacátého století (daná skutečnost dle autora platí pro všechny vyspělé země).³⁹ Přesto v současnosti (v jedenadvacátém století) je možné poukázat na skutečnost, že dostatek volného času – pro pěstování zálib a věnování se sobě samému – je považován u mnoha lidí doslova za luxus.⁴⁰

1.3 Funkce volného času

Jak uvádějí Janiš se Skopalovou: „*Volný čas a jeho kvalitní a efektivní využívání plní několik funkcí, které přinášejí jistou přidanou hodnotu v jeho trávení.*“⁴¹ Čáp s ohledem na funkce volného času hovoří o třech jejich podobách, když zmiňuje zejména zábavu, odpočinek a také rozvoj osobnosti jedince.⁴²

Podle Kratochvílové je možné v případě volného času hovořit o celkem pěti základních funkcích: socializační, seberealizační, preventivní, formativně-výchovné a zdravotně-hygienické.⁴³ Autorka tedy podává komplexnější a detailnější výčet možných funkcí volného času v životě člověka. S ohledem na populaci osob, na niž zaměřujeme pozornost – tedy děti a dospívající – pak jako zásadní lze vnímat zmiňovanou formativně-výchovnou funkci volnočasových aktivit.

Hofbauer hovoří o funkci terapeutické, sociální, ekonomické a psychologické.⁴⁴ Pávková pak ve své monografii o funkcích volného času rozlišuje následující:⁴⁵

- Volný čas má sloužit k tomu, aby se člověk mohl věnovat tomu, čemu chce, aby si mohl aktivitu zvolit na základě své osobní, svobodné volby;
- Volný čas je určený k příjemnému prožívání, k radosti a potěšení;

³⁸ Srov. LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 176.

³⁹ Srov. SCHINDLER-WISTEN, P. *O chalupách a lidech: Chalupářství v českých zemích v období tzv. normalizace a transformace*, s. 138.

⁴⁰ Srov. PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých: Průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*, s. 52.

⁴¹ JANIŠ, K.; SKOPALOVÁ, J. *Volný čas seniorů*, s. 22.

⁴² Srov. ČÁP, P.; MASARIKOVÁ, A. *Vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. In JANIŠ, K.; SKOPALOVÁ, J. *Volný čas seniorů*, s. 23.

⁴³ Srov. KRATOCHVÍLOVÁ E.; MASARIKOVÁ, A. *Vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. In JANIŠ, K.; SKOPALOVÁ, J. *Volný čas seniorů*, s. 23.

⁴⁴ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 14.

⁴⁵ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, s. 11.

- Ve svém volnu se má člověk rekreovat, mít možnost odpočívat, aby byl schopen obnovit své vyčerpané síly, případně má během něj docházet k osobnostnímu rozvoji jednotlivce.

Při porovnání jednotlivých pohledů na funkce volného času lze konstatovat, že jednotliví autoři navzájem nevylučují jeden druhého (názory na funkce volného času se neshodávají), ovšem přístupy jsou různě podrobné.

1.4 Činitelé ovlivňující trávení volného času

Podle Hofbauera platí: „*Paleta těch, kdo se podílejí na náplni volného času dětí a mládeže, je velice pestrá.*“⁴⁶ Proto v podkapitole uvádíme nejen činitele mající vliv na volný čas nedospělých osob, ale také zástupců dospělé populace.

Pro děti a mládež platí, že bývají při trávení svého volna ovlivňovány následujícími činiteli:⁴⁷

- Skupiny vrstevníků;
- Rodina;
- Obce či jiné lokální pospolitosti;
- Soukromé subjekty;
- Společenské prostředí;
- Cestovní kanceláře;
- Nestátní neziskové organizace (dříve například občanská sdružení);
- Hromadné sdělovací prostředky;
- Školy a školská zařízení;
- Církev;
- Vzdělávací subjekty a další.

Rodina, vrstevníci a lokální pospolitosti spadají dle Hofbauera do skupiny takzvaných přirozených výchovných institucí; školy (školská zařízení, církev či vzdělávací subjekty) je možné řadit do kategorie institucí s přirozeným výchovným působením;

⁴⁶ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 30.

⁴⁷ Srov. tamtéž.

zbývající uvádění činitelů pak spadají do kategorie institucí se zprostředkovaným výchovným působením.⁴⁸

O rodině (rodičích) jakožto zásadním činiteli majícím vliv na volný čas dětí ve své publikaci hovoří také Bendl – upozorňuje na skutečnost, že: „*Není (...) nezbytné, aby to byl veškerý volný čas, každý člen rodiny má mít i svůj osobní prostor, kdy tráví čas mimo rodinu.*“⁴⁹ Ovlivňování volného času rodiči tak nemusí vypadat pouze způsobem, kdy dítěti plánují volno způsobem, kdy jej dítě tráví s rodinou; je také možné, aby rodiče své potomky podporovali v jimi volených volnočasových aktivitách, v zájmech, k nimž je rodiče pouze nenásilně nasměrovávají.⁵⁰

Podle výzkumného šetření Bocana a jeho kolegů patří právě oblast volného času k těm aspektům života dětí do 15 let, které jsou nejvíce ovlivňovány kamarády (vedle vlivu na výběr hudby jedince).⁵¹

Ve vztahu k dospělým osobám je pak možné zmínit, že na podobu volného času má zásadní vliv práce (pracovní aktivity konkrétní osoby) – Sak s Kolesárovou daný bod komentují následujícím způsobem: „*Člověk pracující v továrně u pásu a sochař jsou již svou prací předurčeni k jinému životnímu stylu.*“⁵² Právě i volný čas, způsob jeho trávení je součástí životního stylu člověka.⁵³ V případě dětí a dospívajících se tak lze domnívat, že volný čas bude ovlivňován nikoli přímo podobou jejich pracovního zařazení, ale například náplní práce v rámci docházky do školy, nebo tím, jak povinnosti vypadají v domácnosti apod. O tom, že pracovní nasazení člověka ovlivňuje následně volný čas, je možné se přesvědčit také u Khelerové.⁵⁴

Volný čas dětí a zástupců populace mládeže ovlivňují nejruznější masmédia, z nichž dle Havlíka s Koťou největší vliv mají vizuální a hudební nosiče, video či televize a s narůstající tendencí pak internet – tato média: „*ovlivňují volný čas dětí a mládeže a jejich kulturní specifiky, které spoluntvářejí až „subkulturní“ rysy zejména u pubescentů.*“⁵⁵

⁴⁸ Srov. tamtéž.

⁴⁹ BENDL, S. *Vychovatelství: Učebnice teoretických základů oboru*, s. 131.

⁵⁰ Srov. tamtéž.

⁵¹ Srov. BOCAN, M. *Děti v ringu dnešního světa: Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012, s. 33.

⁵² SAK, P.; KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012, s. 98.

⁵³ Srov. tamtéž.

⁵⁴ Srov. KHELEROVÁ, V. *Komunikační a obchodní dovednosti manažera*, 3., dopl. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 141.

⁵⁵ HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*, s. 53.

Na podobu a náplň volného času má u člověka (ať již jakéhokoli věku) vliv řada různých faktorů. V případě nedospělých osob, dětí a dospívajících je možné předpokládat významné ovlivňování ze strany rodiny, vrstevníků nebo školy. U dospělých osob se pak jedná o značný vliv pracovních povinností, či dokonce zaměstnání konkrétního jedince.

Je tedy možné o různých faktorech uvažovat co do míry působení na podobu volného času ve vztahu k dosaženému věku konkrétní osoby (či minimálně k jejímu aktuálnímu dosaženému vývojovému období v životě).

2 Výchova ve volném čase

Druhá kapitola je věnovaná výchově ve volném čase. Tato je představena s ohledem na cíle volnočasové výchovy u dětí a mládeže a následně jsou zmíněna zařízení, jež se orientují na výchovu nedospělých osob ve volném čase (takové, s nimiž se lze setkávat na území České republiky).

2.1 Funkce volnočasové výchovy

Pávková uvádí, že: „*Výchova ve volném čase je specifickou oblastí výchovy.*“⁵⁶ Pro danou disciplínu lze vymezovat její určité specifické funkce, které jsou řazeny do následujících kategorií:⁵⁷

- Výchovně-vzdělávací (edukativní) funkce;
- Funkce sociální;
- Funkce zdravotní;
- Funkce preventivní.

Výchovně-vzdělávací funkce tkví ve snaze o záměrné, cílevědomé ovlivňování osobnosti těch, kdo jsou vychováváni, přičemž v podmínkách volného času lze působit prakticky na všechny stránky rozvíjení osobnosti jednotlivců (na psychiku, sociální stránku osobnosti, stejně jako i na její fyzickou stránku, je možné rozvíjet rozumové schopnosti jedince, volní vlastnosti i emoce).⁵⁸

Aby bylo možné funkci výchovně-vzdělávací naplňovat, je nutné respektovat zvláštnosti volnočasové výchovy (výchovy ve volném čase) – dát skrze volené pedagogické prostředky prostor ke kultivaci a uspokojování potřeb jednotlivců (potřeba sociálních vztahů, seberealizace a jiné), stejně jako dbát na ovlivňování zájmů vychovávaných jedinců (usměrňování, uspokojování, prohlubování i rozšiřování) a na detekci a následný rozvoj jejich specifických schopností.⁵⁹ Taktéž by mělo být podporováno rozvíjení sociálního učení ve skupině nenásilnou formou proto, aby byli

⁵⁶ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 14.

⁵⁷ Srov. HÁJEK, B. *Děti, vedoucí, volný čas*, s. 37.

⁵⁸ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Volný čas-pole působnosti vychovatele*. In BENDL, S. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*, s. 122.

⁵⁹ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 14.

vychovávaní vedení k osvojování si dovedností a vědomostí nutných pro možnost fungování v sociální oblasti („mezi lidmi“).⁶⁰

Volnočasová výchova (a obecně neformální vzdělávání) je vhodným nástrojem taktéž pro rozvoj vztahu vychovávaných osob k celoživotnímu vzdělávání, které následně bude uplatňováno v dospělém věku, nejen v období dětství a dospívání člověka.⁶¹

V případě **sociální funkce** je možné ji chápat jako: „zajištění bezpečnosti, dohledu nad dětmi, jejich ohlídání v čase mimo vyučování, který děti netráví s rodiči.“⁶² Jedná se o funkci významnou ve vztahu ke školským zařízením (kupříkladu školním družinám), ovšem nemělo by se jednat o funkci jedinou, tedy výhradní.⁶³ Nejen sociální, ale přímo psychosociální funkce mohou být ve výchově naplňovány při zapojení dítěte či dospívajícího do sportovních aktivit.⁶⁴

Zároveň by měla být sociální funkce volnočasové výchovy pojímána k umožnění navazování sociálních kontaktů a vztahů s osobami s obdobnými zájmy, jedinci neznámými, osobami v pozicích autorit; opomenout není vhodné ani možnost vyzkoušení si zaujímání různých sociálních postavení a sociálních rolí ve skupině.⁶⁵ Také tyto funkce by tedy měly být naplňovány subjekty, v nichž děti/dospívající tráví svůj volný čas.

Při vhodném naplňování sociální funkce volnočasové výchovy dochází k tomu, že její účastníci zlepšují vlastní dovednosti v oblasti sociální komunikace a percepce, jsou vystaveni nenásilným procesům sociálního učení.⁶⁶

Z hlediska sociálního jsou zařízení pro volnočasovou výchovu důležitá, jelikož při pobytu zde je možné do jisté míry korigovat podmínky rodinných prostředí jednotlivců (odlišné u každého vychovávaného dítěte/dospívajícího) – v prostředí zařízení pro volnočasovou výchovu mají všichni přítomní shodné nároky (na pozornost

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 14-15.

⁶¹ Srov. ŘÁDOVÁ, H. *Sborník souhrnných pozic v nestátních neziskových organizacích: Kompetenční profily pro neformální vzdělávání*. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012, s. 4.

⁶² PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 15.

⁶³ Srov. tamtéž, s. 15-16

⁶⁴ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* [online].

2002, s. 15 [cit. 2023-02-19]. Dostupné na www:

https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjhtP7M7aT9AhWx57sIHcXaBdc4FBAWegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.msmt.cz%2Ffile%2F7327_1_1%2Fdownload%2F&usq=AOvVaw0V3feDTguGSejdIRzZt5EE.

⁶⁵ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 15-16.

⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 16.

pedagoga, péči, na užití různých pomůcek/hraček a dalšího vybavení apod.); je tedy možné podobným způsobem pomáhat dětem pocházejícím z nevhodného domácího prostředí.⁶⁷

Zdravotní funkce volnočasové výchovy zahrnuje: „*veškeré výchovné působení, všechny aktivity ve volném čase podporující zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj vychovávaných jedinců.*“⁶⁸ Zdravotní stejně jako i socializační a preventivní funkci naplňují kupříkladu sportovní aktivity člověka.⁶⁹

Za účelem naplňování uváděného působení mohou pedagogové využít následujících postupů:⁷⁰

- Uspořádání denního režimu na základě věku vzdělávaných jedinců (stejně jako i na základě individuálních zvláštností, s ohledem na typ zařízení, v souladu s biorytmy apod.);
- Vedení vychovávaných ke zdravé výživě, podpora zdravých stravovacích návyků (upevňování) společně s odstraňováním zlovyků, kladení důrazu na dodržování pitného režimu, ...;
- Zařazování pohybových aktivit do programu (děti a dospívající mívají často nedostatek pohybu v průběhu předchozího vyučování);
- Dbání na požadavky psychohygieny – respekt k těmto požadavkům (například se jedná o požadavek na pohodové klima, racionální řešení vzniklých konfliktů, podporu pozitivních vztahů účastníků výchovného procesu aj.);
- Dbání na dodržování zásad bezpečnosti práce (ty stanovují příslušné právní předpisy obdobně, jako je tomu i v případě hygienických požadavků);
- Upevňování hygienických návyků (v rámci péče o osobní věci, o vlastní tělo, o obuv/oděv, o prostředí, v němž se vychovávaní pohybují apod.).

Ke zdravotní funkci volnočasové výchovy lze zmínit také význam aktivního trávení volného času dospívajících. Aby bylo možné náplň volného času považovat za takovou,

⁶⁷ Srov. tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž, s. 15.

⁶⁹ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* [online].

2002, s. 25 [cit. 2023-02-19]. Dostupné na www.msmt.cz:

https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjhtP7M7aT9AhWx57sIHcXaBdc4FBAWegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.msmt.cz%2Ffile%2F7327_1_1%2Fdownload%2F&usq=AOvVaw0V3feDTguGSejdIRzZt5EE.

⁷⁰ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 15.

kteřá je aktivního charakteru, je nutné, aby byly reflektovány v jejím rámci následující podmínky:⁷¹

- Kompenzace jednotvářně působící zátěže (sezení při učení apod.);
- Posilování zdravého životního stylu (zdravého stylu života);
- Aktivní přístup samotných jedinců zapojených do konkrétní činnosti.

Poslední z uváděných, **preventivní funkce** volnočasové výchovy, znamená předcházení negativním (nežádoucím) jevům u vychovávaných osob – k těmto jevům patří různé sociální patologie, jako například lhaní, neukázněnost, záškoláctví, krádeže, agresivita (šikana), útěky z domova, užívání návykových látek, vandalismus, netolerance, rasismus, problémy ve sféře sexuality a řada dalších.⁷²

O volnočasových aktivitách je možné uvažovat jako o nespécifické primární prevenci (za předpokladu, že jsou vhodným způsobem voleny a jsou pro vychovávané jedince dostupnými) jelikož: „*U dítěte, které umí dobře využívat volný čas, má své zájmy a věnuje se jim, je méně pravděpodobné, že podlehne špatným vzorům a projeví se u něho některé z uvedených patologických jevů.*“⁷³ Podobně probíhající prevence je nejlepší formou prevence vůbec – jak z hlediska její efektivity, tak například i s ohledem na ekonomické náklady s ní spojenými.⁷⁴

Preventivní působení lze propojit se zdravotní funkcí volnočasové výchovy. V této souvislosti je možné uvést, že u dětí a mládeže jsou rozlišovány následující formy jejich aktivit:⁷⁵

- Aktivita fyzická, která je realizována v rámci organizované sportovní a tělovýchovné činnosti, případně neorganizovaná tělovýchova a sport;
- Zájmová činnost probíhající na základě účasti jedince v přírodovědných, výtvarných, hudebních, technických a jiných kroužcích;

⁷¹ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* [online].

2002, s. 6 [cit. 2023-02-19]. Dostupné na [www](http://www.msmt.cz):

https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjhtP7M7aT9AhWx57sIHcXaBdc4FBAWegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.msmt.cz%2Ffile%2F7327_1_1%2Fdownload%2F&usq=AOvVaw0V3feDTguGSejdIRzZt5EE.

⁷² Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 15-16.

⁷³ Tamtéž, s. 16.

⁷⁴ Srov. tamtéž.

⁷⁵ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* [online].

2002, s. 6-7 [cit. 2023-02-19]. Dostupné na [www](http://www.msmt.cz):

https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjhtP7M7aT9AhWx57sIHcXaBdc4FBAWegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.msmt.cz%2Ffile%2F7327_1_1%2Fdownload%2F&usq=AOvVaw0V3feDTguGSejdIRzZt5EE.

- Společenská činnost prováděná zejména venku ve spojení s pohybovými aktivitami;
- Pohyb na čerstvém vzduchu propojený s fyzickou činností (prací na zahradě, turistikou a jinými);
- Zábava, která kompenzuje duševní napětí a zároveň přispívá k rozvoji osobnosti jedince.

Nejen propojení zdravotní a preventivní funkce volnočasové výchovy je možné. Všechny čtyři specifikované funkce volnočasové výchovy se samozřejmě navzájem prolínají, není možné zcela jasně v každé situaci oddělit jednu od zbývajících.⁷⁶

2.2 Cíl volnočasové výchovy

Pro volnočasovou výchovu coby její obecný cíl stanovuje Pávková následující: „*naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat a oceňovat volný čas jako významnou životní hodnotu.*“⁷⁷

Jedná se o cíl široce pojatý. Z toho důvodu je možné se u autorky dozvědět ještě o dílčích cílech, které by měla výchova ve volném čase (pedagogové, kteří se jí věnují) sledovat – jedná se o následující:⁷⁸

- Vést vychovávané jedince k tomu, aby si osvojili dovednost efektivního odpočinku;
- Naučit vychovávané osoby zvolit účinné podoby (formy) rekreace pro sebe samotné;
- Detekování a následný rozvoj specifických schopností jednotlivců;
- Rozvíjení zájmů a podpora jejich aktivních forem;
- Uspokojování potřeb včetně kultivace;
- Vedení vychovávaných jedinců k celoživotnímu vzdělávání;
- Vedení jednotlivců k tomu, aby byli schopni (naučili se) vhodným způsobem využívat pro ně dostupné materiální prostředky nutné/vhodné pro trávení volného času.

⁷⁶ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 16.

⁷⁷ Tamtéž, s. 17-18.

⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 18.

Vzhledem k tomu, že způsob trávení volného času nedospělých jedinců může výrazně ovlivňovat nejen celkový životní styl, ale například i chování spojené se zdravím apod.⁷⁹, může být cílem volnočasové výchovy právě snaha formovat chování a jednání dětí či dospívajících, aby se ve svém volnu věnovali takovým činnostem, které podporují zdraví a zdravý životní styl jako takový.

Bendl ovšem upozorňuje na skutečnost, že různé druhy volnočasových aktivit sledují různé specifické cíle.⁸⁰ Ty se tedy mohou u konkrétních zájmových aktivit značně odlišovat. Jednoznačné stanovení cílů volnočasové výchovy je tedy složitou otázkou.

2.3 Zařízení pro výchovu ve volném čase

V textu již byla některá zařízení dříve jmenována. Například se jedná o školní družiny fungující při prvních stupních českých základních škol.⁸¹ Kromě toho se organizování volného času věnují také školní kluby, nebo nejrůznější zařízení určená k zájmovému studiu (například základní umělecké školy, nebo školy jazykové).⁸²

V návaznosti na poznatky týkající se funkcí výchovy ve volném čase (viz podkapitoly 2.1) je možné na tomto místě uvést, že z hlediska jednotlivých zařízení (institucí a organizací) realizujících výchovu ve volném čase bývají dané funkce naplňovány v různé míře.⁸³ V tomto ohledu je možné dále zmínit také následující instituce či organizace, jež volnočasovou výchovu v její organizované podobě v České republice realizují:⁸⁴

- Školní družiny (naplňují zejména funkce sociální – bezpečnostní);
- Domovy mládeže (taktéž naplňují socializační funkci);
- Tábory (primárně socializační funkce);
- Školy v přírodě (i zde je primární sociální/socializační funkce);
- Dětské domovy (opět zejména socializační funkce);

⁷⁹ Srov. SEKOT, A. *Rodiče a sport dětí: Rodičovské výchovné styly jako motivační faktor sportování dětí a mládeže*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 16.

⁸⁰ Srov. BENDL, S. *Vychovatelství: Učebnice teoretických základů oboru*, s. 124.

⁸¹ Srov. tamtéž, s. 100.

⁸² Srov. tamtéž.

⁸³ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 16.

⁸⁴ Srov. tamtéž.

- Tělovýchovné organizace (plní různé funkce);
- Nestátní neziskové organizace (i zde dochází k naplňování různých funkcí volnočasové výchovy) a další.

Výše uváděná zařízení je možné společně ještě například s jazykovými, tanečními či obecně uměleckými školami řadit mezi mimoškolní intencionální prostředí ovlivňující výchovu a obecně socializaci člověka.⁸⁵ Jazykové kurzy a obecně organizované volnočasové aktivity pro děti spadají do oblasti takzvaného neformálního vzdělávání.⁸⁶

Pávková v souvislosti se zařízeními pro volnočasovou výchovu hovoří o takzvaných školských výchovných zařízeních coby součásti výchovně-vzdělávacího systému, kdy každé takové zařízení samostatně vypracovává svůj vlastní školní vzdělávací program.⁸⁷

Uváděná zařízení se v České republice významně podílejí právě na pedagogickém ovlivňování volného času nedospělých (ale i dospělých) jedinců.⁸⁸

Účast na volnočasových aktivitách nabízených podobnými zařízeními je dobrovolného charakteru, prostředí, kde takové aktivity probíhají, vyhovují požadavkům nejen pedagogickým a hygienickým, ale také estetickým a psychologickým.⁸⁹ O dané skutečnosti se lze přesvědčit taktéž například u autorky Jančaříkové.⁹⁰

Na výchově ve volném čase se podílí celkem tři různé skupiny školských výchovných zařízení mající specifická poslání (přístupující k naplňování základních funkcí odlišnými způsoby):⁹¹

- Školská výchovná a ubytovací zařízení;
- Školská zařízení pro zájmové vzdělávání;
- Školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu.

⁸⁵ Srov. ŠAFRÁNKOVÁ, D. *Pedagogika*, 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada Publishing, s. 291.

⁸⁶ Srov. ROHLÍKOVÁ, L.; VEJVODOVÁ, J. *Vyučovací metody na vysoké škole: Praktický průvodce výukou v prezenční i distanční formě studia*. Praha: Grada, 2012, s. 93.

⁸⁷ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 34.

⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 34.

⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 35.

⁹⁰ Srov. JANČAŘÍKOVÁ, K. *Didaktické přístupy k přírodovědnému vzdělávání předškolních dětí a mladších žáků*. 2., rozš. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019, s. 117.

⁹¹ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 35.

Konkrétním zařízením pro volnočasovou výchovu jsou například již zmiňované **školní družiny**.

Družiny fungují nejčastěji při základních školách a docházejí sem žáci na prvním stupni základní školy, kteří zde tráví svůj čas po skončení povinného vyučování (mohou si zde odpočinout, připravovat se na vyučování v dalších dnech, věnovat se pohybovým aktivitám coby kompenzací k „sezení v lavici“, zapojovat se do různých zájmových činností); mají zde dostatek prostoru i času k seznámení se základními zájmovými oblastmi, k vlastnímu zorientování se v jejich rámci a zkoušení nejrůznějších aktivit.⁹² Družiny vykonávají svou činnost nejen během školních dní, ale také například o prázdninách.⁹³

Školní kluby jsou zřizovány při školách a poskytují zájmové vzdělávání zejména žákům na druhých stupních základních škol a žákům odpovídajících ročníků gymnázií nebo konzervatoří; činnost klubu probíhá nejen ve dnech školního vyučování ale i tehdy, kdy běžná výuka neprobíhá.⁹⁴

Zařízením pro výchovu ve volném čase je také takzvané středisko volného času. To poskytuje své služby dětem či dospívajícím, ale i dospělým, dochází zde k práci s věkově heterogenními skupinami.⁹⁵ Střediska mohou být dvojího typu – jedním z těchto typů je stanice zájmových činností nabízející jednu konkrétně vymezenou zájmovou oblast (může se jednat příkladově o stanici mladých techniků nebo přírodovědců apod.) a druhým dům dětí a mládeže (nabízí různé druhy zájmových činností).⁹⁶

Základem fungování středisek volného času z hlediska formy je zájmová činnost probíhající v zájmových útvarech na pravidelné bázi, kdy nabídka konkrétních druhů zájmových činností reflektuje (vedle nutného materiálního a personálního zabezpečení) potřeby a přání účastníků.⁹⁷

Střediska nabízejí také zájmové či rekreační aktivity příležitostného charakteru (akce pořádané pouze jedenkrát ročně apod.), pod jejich vedením má dlouhodobou

⁹² Srov. tamtéž.

⁹³ HEŘMANOVÁ, J.; MACEK, M. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor pro mládež, 2009, s. 19.

⁹⁴ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 37.

⁹⁵ Srov. tamtéž, s. 39-40.

⁹⁶ Srov. HEŘMANOVÁ, J.; MACEK, M. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*, s. 18.

⁹⁷ Srov. tamtéž.

tradici táborová činnost, provádějí také činnost osvětovou a náplní je i práce s jedinci vykazujícími speciální vzdělávací potřeby, ať už z jakékoli příčiny.⁹⁸

⁹⁸ Srov. tamtéž.

II. Děti (10-15 let) jako adresáti volnočasového působení

Ve druhé z hlavních kapitol bakalářské práce jsou obsaženy dvě podkapitoly. V první z nich jsou prezentovány poznatky týkající se vývojových období staršího školního věku a také rané adolescence. Druhá z obsažených kapitol obsahuje informace týkající se možnosti, jež se dětem a dospívajícím ve zvolených fázích vývoje nabízejí jakožto naplnění volného času.

3 Starší školní věk a raná adolescence – charakteristika vývojového stádia

V rámci tématu charakteristik vývojových stádií v životě člověka, jež jsou označovány jakožto starší školní věk a raná adolescence, jsou zvolena období charakterizována s ohledem na socializaci jejich zástupců, tělesný a psychický vývoj. Z hlediska tělesného vývoje je specificky zaměřena pozornost na rozvoj motoriky (motorických dovedností) a z hlediska psychického pak na vývoj kognitivních (poznávacích) procesů.

3.1 Socializace

Období staršího školního věku je odborníky označováno taktéž za období takzvané pubescence.⁹⁹ Jedná se o období, v němž se lidský jedinec nachází od 11 do 15 let věku.¹⁰⁰ Toto období tedy odpovídá populační skupině, která byla zvolena pro předkládaný text jako celek, dětem od 10 do 15 let. Ještě jiným označením pro pubescenci je dle psychologů pojmenování raná adolescence.¹⁰¹

Raná adolescence a starší školní věk jsou tedy označeními pro totéž vývojové období v životě člověka.

V případě, že staršímu školákovi (ranému adolescentovi) schází rodinný vzor shodného pohlaví (není fyzicky přítomen, nebo jednoduše nenaplnuje svou funkci vůči vychovávanému nedospělému jedinci), bývá nahrazován nejrůznějšími vzory (ideály) v podobě herců, zpěváků, nebo také trenérů či někým z širšího rodinného kruhu.¹⁰²

V období rané adolescence dochází u člověka taktéž ke specializaci zájmů a vzdělávání; jedinci nacházející se v daném vývojovém období svého života si nacházejí již vlastní ideály a životní cíle, které vznikají, raní adolescenti navazují již úzká přátelství a také se u nich vyskytují první lásky.¹⁰³

⁹⁹ Srov. MATĚJČEK, Z., LANGMEIER, J. *Počátky duševního života*. Praha: Panorama, 1986; In: LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 119.

¹⁰⁰ Srov. LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 143.

¹⁰¹ Srov. ECCLES, J. *The development of children ages 6 to 14. The Future of Children*, 1999, 9, 30-44; In: BLATNÝ, M. (ed.) *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 100.

¹⁰² Srov. RABOCH, J.; PAVLOVSKÝ, P. *Psychiatrie*, s. 25.

¹⁰³ Srov. tamtéž.

V rané adolescenci pro oblast sociálního fungování lidského jedince nadcházejí dva zásadní milníky – jedním je ukončení docházky na základní škole, tedy ukončení povinné školní docházky, a druhým pak získání občanského průkazu.¹⁰⁴

Jedinci se proměňují vztahy k lidem obecně, není ochoten přijímat dospělé za autoritu z důvodu věku či postavení – vůči nim vyjadřuje kritiku, autoritu si musí u raného adolescenta dospělý zasloužit; adolescent je motivován k diskusi nad různými tématy namísto jednoduchého přejímání předkládaných názorů.¹⁰⁵

3.2 Psychický vývoj

Psychický vývoj v rané adolescenci (během období staršího školního věku) je možné významně propojovat s vývojem, který se u žáků začíná projevovat po stránce fyzického fungování a vzhledu.¹⁰⁶

Z hlediska psychiky v daném období je možné zmínit, že největší procento raně adolescentních jedinců trpí psychózami.¹⁰⁷ Z hlediska psychosociálního pak platí, že se jedná o období života: „během něhož mládež hledá vlastní identitu, formuje svoji odlišnost od ostatních a vytváří si svůj vztah ke společnosti.“¹⁰⁸

Raní adolescenti se v rovině psychické potýkají s citovou nevyrovnaností, jež doprovází fyzickou proměnu, dále je možné zaznamenávat u dané populace zvýšenou unavitelnost a výraznou inklinaci k sebepozorování; taktéž je pro rané adolescenty typické, že mohou prožívat výrazné pocity křivd (ty jsou nebezpečnými z toho důvodu, že reakce na podobné situace mohou v extrémních případech vést až k suicidálním pokusům).¹⁰⁹

K již zmíněnému hledání vlastní identity je možné doplnit, že v ideálním případě by mělo u jedince staršího školního věku dojít k identifikaci s rodičem shodného pohlaví.¹¹⁰

Od staršího školního věku je možné hovořit o fungování autonomní morálky – díky tomu raný adolescent již jedná na základě osobního, svobodného rozhodnutí

¹⁰⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M.; LISÁ, L. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021, s. 408.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž.

¹⁰⁶ Srov. SOBOTKOVÁ, V. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014, s. 27.

¹⁰⁷ Srov. KUKLA, L. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing, 2016 s. 146.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Srov. RABOCH, J.; PAVLOVSKÝ, P. *Psychiatrie*. Praha: Karolinum, 2012, s. 25.

¹¹⁰ Srov. tamtéž.

(má interiorizované morální normy), nechová se určitými způsoby proto, že by mu za to hrozil trest, ale protože jednoduše ví, že určité projevy jsou nemorální.¹¹¹

Nikoli pouze v rovině psychické, ale také i pro sféru sociálního vývoje staršího školáka platí, že se nachází ve fázi svého života, pro který je typický nerovnoměrný vývoj.¹¹²

U jedinců v době staršího školního věku je možné hovořit o proměnách jak v oblasti prožívání, tak i chování, nebo například zastávaných postojů.¹¹³

3.3 Tělesný vývoj

Raná adolescence je dle Sobotkové charakterizována tak, že její počátek bývá jasně vymezený zahájením změn spojených s pubertou (tyto změny jsou v daném období vývoje zároveň i skončeny a nepokračují tedy v další vývojové etapě života člověka).¹¹⁴

Puberta je v daném ohledu charakterizována jako: „*Konzistentní a koordinovaná série hormonálních a fyzických změn, které tvoří základ přechodu od dětství do dospívání.*“¹¹⁵

Navazující etapou vývoje po rané adolescenci je pak adolescence samotná, která u člověka trvá v rozmezí od 15 do 20 let věku.¹¹⁶

Za nejnápadnější změny v období časně adolescence lze považovat změny zevnějšku jedince, tedy jeho proměnu po stránce fyzické – s tělesnou proměnou pak souvisí také sebehodnocení a sebepojetí adolescenta, tedy psychické fungování.¹¹⁷

Tělesná výška a hmotnost se v období staršího školního věku proměňují nejvíce ze všech vývojových období v životě člověka.¹¹⁸

Z hlediska tělesného vývoje je pro ranou adolescenci charakteristické, že u dívek nastupuje menarché (začíná menstruační cyklus), u dívek i u chlapců se projevuje

¹¹¹ Srov. PIAGET, J.. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. In: KOPECKÁ, I. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2012, s. 40.

¹¹² Srov. PERIČ, T.; BŘEZINA, J. *Jak nalézt a rozvíjet sportovní talent: Průvodce sportováním dětí pro rodiče i trenéry*. Praha: Grada Publishing, 2019, s. 55.

Srov. Vzdělávání členů SH ČMS [online]. *Kolektiv mladých hasičů*, 2014 [cit. 2022-12-28]. Dostupné na WWW: <https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=68&head=210&subhead=605>

¹¹³ Srov. OREL, M.; FACOVÁ, V. *Člověk, jeho smysly a svět*. Praha: Grada, 2010, s. 221.

¹¹⁴ Srov. SOBOTKOVÁ, V. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*, s. 27.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 28.

¹¹⁶ Srov. SLAVÍK, M. *Vysokoškolská pedagogika*. Praha: Grada, 2012, s. 101.

¹¹⁷ Srov. SOBOTKOVÁ, V. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*, s. 27.

¹¹⁸ Srov. PERIČ, T.; BŘEZINA, J. *Jak nalézt a rozvíjet sportovní talent: Průvodce sportováním dětí pro rodiče i trenéry*, s. 55.

takzvaný výškový spurt, dívkám se začínají formovat prsy, u chlapců nastává růst genitálu.¹¹⁹

Pro ranou adolescenci v rovině tělesného fungování těch, kdo se v daném období vývoje nacházejí, jsou dle Rabocha s Pavlovským charakteristické akcelerace tělesného růstu, menarché v případě dívek, rozvoj pohlavních orgánů u dívek i chlapců a poluce v případě chlapců samotných.¹²⁰

Růst jednotlivých částí těla raného adolescenta není rovnoměrný – nejrychleji rostou u žáka staršího školního věku končetiny (v komparaci s hlavou a trupem), díky čemuž se o dané populaci hovoří jakožto o těch, kteří jsou „samá ruka, samá noha“.¹²¹

Pohybové ústrojí obecně předstihuje vývoj vnitřních orgánů jedince v daném období života.¹²²

3.4 Tělesný vývoj a rozvoj motoriky

V rovině tělesného vývoje a motorického fungování je možné zmínit, že pro dané vývojové období je charakteristické, že řada jedinců trpí ortopedickými vadami (kromě již zmiňovaných psychóz).¹²³

Růstové změny, kterými lidský jedinec během období staršího školního věku prochází (viz podkapitola 3.3), bohužel mohou u raných adolescentů vést k negativním dopadům na kvalitu pohybů.¹²⁴

Žáci staršího školního věku jsou náchylní ke vzniku určitých poruch pohybového ústrojí a je proto nutné vést je ke správnému držení těla.¹²⁵ O poruchách růstu v souvislosti se starším školním věkem se ve své monografii zmiňuje taktéž například Kukla.¹²⁶ Na druhou stranu plasticita nervového systému v rané adolescenci je značně pozitivním předpokladem pro rozvíjení rychlostních schopností jednotlivců.¹²⁷

¹¹⁹ Srov. SOBOTKOVÁ, V. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*, s. 28-29.

¹²⁰ Srov. RABOCH, J.; PAVLOVSKÝ, P. *Psychiatrie*, s. 25.

¹²¹ Srov. PERIČ, T.; BŘEZINA, J. *Jak nalézt a rozvíjet sportovní talent: Průvodce sportováním dětí pro rodiče i trenéry*, s. 56.

¹²² Srov. tamtéž.

¹²³ Srov. KUKLA, L. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*, s. 146.

¹²⁴ Srov. PERIČ, T.; BŘEZINA, J. *Jak nalézt a rozvíjet sportovní talent: Průvodce sportováním dětí pro rodiče i trenéry*, s. 56.

¹²⁵ Srov. tamtéž.

¹²⁶ Srov. KUKLA, L. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*, s. 146.

¹²⁷ Srov. PERIČ, T.; BŘEZINA, J. *Jak nalézt a rozvíjet sportovní talent: Průvodce sportováním dětí pro rodiče i trenéry*, s. 56.

Zejména na počátku staršího školního věku se u žáků vyznačuje vysoká potřeba pohybu – tito jedinci mají být zapojováni do školních nebo sportovních oddílů, kde budou všestranným způsobem rozvíjeni v základních pohybových schopnostech, osvojí si širokou paletu pohybových dovedností a budou osvětleny taktiky a techniky zvolených sportovních disciplín (obecně jde o podporu rozvoje pozitivního vztahu k tréninku systematického charakteru).¹²⁸

Pohyby starších školáků již začínají být ekonomické, účelné, vysoce přesné a také hbité co do svého provedení – dané parametry motorických dovedností ovšem narušují následně disproporce tělesného vzrůstu, o nichž byla v textu již dříve řeč a nastává tak zhoršení koordinace jedince, přesnost i plynulost pohybů jsou negativním způsobem zasaženy.¹²⁹

3.5 Vývoj poznávacích procesů

Pro jedince v období vývoje označovaném jako starší školní věk je charakteristické abstraktní a logické myšlení, u raných adolescentů dochází k rozvoji paměti, dále je rozvíjeno taktéž racionální uvažování, tedy schopnost porozumět racionálním důvodům (přijímat je).¹³⁰

Poznávací procesy jsou u školáků ve svém vývoji podporovány školní výukou – ta působí jak na paměť, tak na vnímání a myšlení jako takové.¹³¹

Kuhn k rané adolescenci uvádí následující komentář: „*Raná adolescence je považována za významný mezník rozvoje poznávacích procesů, kdy se vytvářejí určité způsoby myšlení a řešení problémů a dochází k jejich zafixování, takže nemusí být tak snadné je později změnit.*“¹³²

V oblasti kognitivních procesů tedy u starších školáků dochází k významnému přechodu. Poznávací schopnosti starších školáků procházejí procesem divergence jak z hlediska vývoje, tak i dovednosti jedince tyto schopnosti v praxi využívat.¹³³

¹²⁸ Srov. ZUMR, T. *Kondiční příprava dětí a mládeže: Zásobník cviků s moderními pomůckami*. Praha: Grada Publishing, 2019, s. 18.

¹²⁹ Srov. tamtéž, s. 19.

¹³⁰ Srov. PERIČ, T.; BŘEZINA, J. *Jak nalézt a rozvíjet sportovní talent: Průvodce sportováním dětí pro rodiče i trenéry*, s. 55.

¹³¹ Srov. ZACHAROVÁ, E.; ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. *Základy psychologie pro zdravotnické obory*. Praha: Grada, 2011, s. 76.

¹³² KUHN, D. *Adolescent thinking*. 2009. In VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, 2. vyd., přeprac. a dopl. Praha: Karolinum, 2012, s. 383.

¹³³ Srov. tamtéž.

Zásadní je také poznatek, že adolescent již ve vysoké míře sám ovlivňuje svůj vlastní vývoj – není závislý pouze na stimulech okolí, v němž se nachází – a to skrze osobní volbu aktivit, do nichž se zapojuje a které v konečném důsledku selektivním způsobem rozvíjejí rozličné kompetence (stimulují rozvoj).¹³⁴

U starších školáků se rozvíjí metakognice, jednotlivci bývají schopni mnohem lépe odhadovat vlastní dovednosti i schopnosti, než tomu bylo v předcházejících obdobích vývoje; adolescenti mají tendence k introspekci, jsou lépe schopni stanovovat si cíle a těch následně dosahovat, díky schopnosti metakognice dokáží zralejším způsobem řešit problémy, s nimiž se setkávají.¹³⁵

¹³⁴ Srov. tamtéž.

¹³⁵ Srov. tamtéž.

4 Možnosti trávení volného času dětí daného vývojového stádia

V návaznosti na některé z informací, jež byly zmíněny výše (například v souvislosti se zařízeními určenými pro výchovu nedospělých osob ve volném čase) jsou v této kapitole představeny možnosti, jež se dětem a dospívajícím ve věku od 10 do 15 let v České republice nabízejí pro trávení volného času, jichž mohou k vhodnému zaplnění svého volného času využít.

Volný čas mohou jedinci ve věku starších školáků trávit mimo jakékoli organizované formy zájmových aktivit (například doma, s přáteli venku apod.).

Pro starší školáky, jak bylo v textu výše ukázáno, není už určeno zařízení pro výchovu ve volném čase v podobě školní družiny. Do té docházejí žáci na prvním stupni základních škol. Naopak starší školáci mají možnost zapojit se do takzvaných školních klubů, stejně jako je pro ně možné po skončení povinné denní docházky do vyučování navštěvovat nejrůznější volnočasové aktivity zprostředkované středisky volného času.

V návaznosti na informace o motorickém vývoji jedince ve věku staršího školáka je vhodné, aby raní adolescenti byli ze strany dospělých osob, které považují za své vzory (jsou ochotni jim přisoudit potřebnou autoritu), vedeni k participaci na volnočasových aktivitách. Volnočasové aktivity mají zahrnovat pohybové činnosti, a to takové, které nejsou pouze jednostranně zaměřeny, ale naopak rozvíjejí po motorické stránce staršího školáka komplexním způsobem. Je tedy možné, aby se jedinec v dané vývojové fázi věnoval jediné sportovní disciplíně, ovšem nelze danou možnost trávení volného času doporučit jako nejvhodnější.

Starší školáci s ohledem na plnění povinné docházky mají zpravidla možnost manifestovat své preference v oblasti zájmových aktivit buď přímo ve školní instituci, v níž jsou denně vzděláváni (při účasti na různých kroužcích pořádaných školou apod.), nebo mimo tyto instituce (například v již zmiňovaných střediscích volného času aj.). Vzhledem k tomu, že z hlediska časového pro žáka i zákonné zástupce bývá nejjednodušší možností zapojení jedince do volnočasových aktivit v rámci školy, je tuto variantu možné doporučit jako vhodnou. Žákovi je ve škole, z podstaty fungování dané instituce, zajištěna (krom jiného) jeho bezpečnost, což například při pobytu o samotě doma není možné zajistit.

III. Dobrovolní hasiči a jejich volnočasový potenciál

Třetí kapitola se soustředí na konkrétní variantu možného trávení volného času dětí a dospívajících žijících v České republice. Jedná se o možnost zapojení se do aktivit pořádaných sbory dobrovolných hasičů působících na území státu.

5 Sbory dobrovolných hasičů – organizační struktura

Dobrovolní hasiči jsou v aktuální legislativě platné pro Českou republiku zakotveni v zákonu o Hasičském záchranném sboru České republiky, a to v odstavci číslo deset, který stanovuje, že: „*Generální ředitelství, hasičský záchranný sbor kraje a záchranný útvar mohou k plnění úkolů za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu zřizovat a organizačně, materiálně a personálně připravovat odřady civilní obrany z jednotek sborů dobrovolných hasičů obcí nebo jejich částí.*“¹³⁶

Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska uvádí, že aktuálně je v České republice oficiálně evidováno 363 298 dobrovolných hasičů (členů), kteří jsou organizováni v 7 651 sborech dobrovolných hasičů.¹³⁷

Co se týče nedospělých osob evidovaných u dobrovolných hasičů, je možné hovořit v České republice o celkem 63 227 jedincích z řad dětí a mládeže, tedy osobách mladších osmnácti let.¹³⁸

Nejvyšším rozhodovacím orgánem *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska* je takzvaný Sjezd rozhodující v rámci svých pravomocí o změně stanov, symbolů sdružení, o zprávách týkajících se činnosti sdružení a jeho hospodaření, o orientaci činnosti sdružení, o zprávě ústřední kontrolní a revizní rady, o zániku sdružení; kromě toho do kompetencí Sjezdu patří také volba/odvolání starosty, náměstků i dalších členů výkonného výboru, volba/odvolání předsedy i členů ústřední kontrolní a revizní rady, určování počtu náměstků starosty jakož i členů výkonného výboru a také členů ústřední kontrolní a revizní rady.¹³⁹

V době mezi jednotlivými Sjezdy funguje coby stálý rozhodovací orgán takzvané Shromáždění starostů.¹⁴⁰

Dalším orgánem v organizační struktuře je pak Výkonný výbor, který v rámci svého fungování zajišťuje provádění rozhodnutí již dříve zmiňovaného sjezdu

¹³⁶ Zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru), ve znění platném k 1. 1. 2022, § 10(1).

¹³⁷ Srov. Zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru), ve znění platném k 1. 1. 2022.

¹³⁸ Srov. Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Úvodní stránka*, 2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné na www: <https://www.dh.cz/index.php/2-uncategorised/419-o2fam>

¹³⁹ Srov. Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Sjezd SH ČMS*, 2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné na www: <https://www.dh.cz/index.php/test-2/sjezd-sh-cms>

¹⁴⁰ Srov. Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Shromáždění starostů OSH*, 2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné na www: <https://www.dh.cz/index.php/test-2/shromazdeni-starostu-osh>

a shromáždění starostů.¹⁴¹ Již dříve v textu taktéž zmiňovaná ústřední kontrolní a revizní rada (Rada) pak funguje jakožto nejvyšší kontrolní orgán sdružení – je možné k ní uvést, že: „*je nezávislá, samostatná a ze své činnosti odpovědná sjezdu a shromáždění starostů. Rada ani kterýkoli její člen nejsou oprávněni zasahovat do činnosti kteréhokoli orgánu sdružení.*“¹⁴²

Vedení sdružení je v současnosti složeno z celkem osmi osob, starostky, šesti náměstků starostky a předsedou Rady.¹⁴³

¹⁴¹ Srov. Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Výkonný výbor SH ČMS*, 2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné na www: <https://www.dh.cz/index.php/test-2/vykonny-vybor-sh-cms>

¹⁴² Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Ústřední kontrolní a revizní rada SH ČMS*, 2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné na www: <https://www.dh.cz/index.php/test-2/ustredni-kontrolni-a-revizni-rada-sh-cms>

¹⁴³ Srov. Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Vedení SH ČMS*, 2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné na www: <https://www.dh.cz/index.php/test-2/vedeni-sh-cms>

6 Mladí hasiči

Kolektiv mladých hasičů (sboru dobrovolných hasičů) je tvořen jedinci ve věkovém rozmezí od 3 do 18 let – ty se dále dělí do dílčích družstev, kdy v rámci sboru dobrovolných hasičů vždy působí pouze jeden kolektiv, jenž vzniká na základě své registrace u příslušného okresního sdružení hasičů.¹⁴⁴ Počet družstev v takovém kolektivu ovšem může být vyšší než pouze jeden a tyto počty se mohou v kolektivu od kolektivu odlišovat – zde hraje roli jednak faktor celkového počtu členů v daném kolektivu, jednak i minimální počet členů stanovených pro družstvo.¹⁴⁵ Detailnější informace o družstvech (kategoriích) mladých hasičů uvádíme v podkapitole 6.2.

Pokud ovšem v rámci konkrétního sboru dobrovolných hasičů existuje – je ustaveno – jen jediné družstvo, je na něj nahlíženo jako na kolektiv.¹⁴⁶

6.1 Vzdělávací systém

Pro vzdělávání instruktorů a vedoucích platí, že je členěno celkem do tří stupňů odborné přípravy a z hlediska obsahového zahrnuje následující texty.¹⁴⁷

- Učební texty pro vedoucí a instruktory kolektivů mladých hasičů;
- Směrnici pro celoroční činnost dorostu *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska*;
- Směrnici hry Plamen a některé další.

Kvalifikační stupně jsou vedeny tak, že ten, který má nejvyšší číselné označení, je stupněm základním, nejnižší číselné označení má naopak nejvyšší kvalifikační stupeň, jehož lze dosáhnout.¹⁴⁸ Jednotlivé stupně lze přiblížit následovně.

Třetí kvalifikační stupeň je základním (vstupním), určeným pro takzvané začínající vedoucí, kteří jsou starší osmnácti let a také pro instruktory ve věkovém rozmezí od patnácti do osmnácti let.¹⁴⁹ Danou kvalifikaci jedinec získává po absolvování vzdělávacího kurzu/školení společně s úspěšným složením zkoušky, případně tím,

¹⁴⁴ Srov. Vzdělávání členů SH ČMS [online]. *Kolektiv mladých hasičů*, 2014 [cit. 2022-12-28]. Dostupné na [www: https://www.vzdelavani-dh.cz/publiccourse?id=68&head=210&subhead=605](https://www.vzdelavani-dh.cz/publiccourse?id=68&head=210&subhead=605)

¹⁴⁵ Srov. tamtéž.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž.

¹⁴⁷ Srov. Vzdělávání členů SH ČMS [online]. *Systém vzdělávání vedoucích kolektivů mladých hasičů*, 2014 [cit. 2022-12-28]. Dostupné na [www: https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=68&head=210&subhead=607](https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=68&head=210&subhead=607)

¹⁴⁸ Srov. tamtéž.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž.

že absolvuje takzvanou Letní školu instruktorů, přičemž platí, že každý z vedoucích nemá možnost, ale povinnost daný stupeň kvalifikace nabýt nejpozději do jednoho roku od chvíle, kdy začal pracovat s družstvem/kolektivem; po získání dané kvalifikace je pak povinností vedoucího či instruktora absolvovat školení / vzdělávací kurzy minimálně jedenkrát za období dvou let.¹⁵⁰

Druhý kvalifikační stupeň je stupněm středním určeným vedoucím družstev/kolektivů starším osmnácti let; získání kvalifikace je možný absolvováním školení / vzdělávacího kurzu společně se složením zkoušky po třech letech od chvíle, kdy jedinec nabyl svou základní kvalifikaci (v případě, že byla základní kvalifikace nabyta absolvováním letní školy, je možné její střední stupeň získat rok poté); také pro druhý stupeň kvalifikace platí, že je povinností vedoucího či instruktora absolvovat školení / vzdělávací kurzy minimálně jedenkrát za období dvou let.¹⁵¹

Nejvyšší, první, kvalifikační stupeň je určen vedoucím družstev/kolektivů starším osmnácti let; nabytí tohoto stupně je možné po uplynutí lhůty pěti let od získání kvalifikace druhého stupně, a to na základě absolvování kurzu/školení a úspěšného složení zkoušky; po získání nejvyššího možného stupně kvalifikace pak musí vedoucí absolvovat školení nebo vzdělávací kurz minimálně jedenkrát za pět let.¹⁵²

Pro podrobnější průběh všech tří úrovní kvalifikace lze uvést následující.

Pro úroveň tři je uchazeči zadáván písemný text o čtyřiceti položkách (je možné nezodpovědět správně maximálně osm otázek), ústní zkouška se skládá ze zodpovězení celkem tří vylosovaných otázek, dále pak je pro danou úroveň stanovena také zkouška praktická; pro úroveň dvě je uchazeči zadáván písemný text o sedmdesáti položkách (je možné nezodpovědět správně maximálně čtrnáct otázek), ústní zkouška se skládá ze zodpovězení celkem pěti vylosovaných otázek, dále pak je pro danou úroveň stanovena taktéž zkouška praktická; pro úroveň jedna je uchazeči zadáván písemný text o sto položkách (je možné nezodpovědět správně maximálně dvacet otázek), ústní zkouška se skládá ze zodpovězení celkem sedmi vylosovaných otázek, dále pak je pro danou úroveň stanovena také zkouška praktická a navíc ještě ústní prezentace projektu jednotlivců na zvolené téma.¹⁵³

¹⁵⁰ Srov. tamtéž.

¹⁵¹ Srov. tamtéž.

¹⁵² Srov. tamtéž.

¹⁵³ Srov. tamtéž.

Z uváděných informací vyplývá, že u písemného textu je nutné dosáhnout minimálně 80% úspěšnosti, v případě ústních zkoušek se jedná o hodnocení na škále od 1 do 3, přičemž úspěšně může být zkouška složena se známkami 1 a 2 (totéž platí také pro hodnocení zkoušek praktických).¹⁵⁴

Osoba, jež naplnila všechny předpoklady pro získání některé ze zmíněných kvalifikačních úrovní (tedy vedoucí nebo instruktor), získává osvědčení o získání kvalifikace od organizátora zkoušek; kvalifikace je rovněž zaznamenána do průkazu člena *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska*; kvalifikace je stvrzována vedoucím zkušební komise, její charakter je trvalý (není možné ji anulovat, jen pokud není včas obnovena, je vedoucí bez oprávnění pracovat s mládeží v rámci *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska* – v podobném případě je označován za takzvaného neaktivního vedoucího).¹⁵⁵

Kromě uvedených tří základních stupňů kvalifikace je možné se s osobami kvalifikovanými setkat na pozicích lektora či garanta vzdělávání.

Garantem vzdělávání vedoucích a instruktorů mladých hasičů se může stát jedinec, který je členem *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska* ve věku nad osmnáct let, jenž se zajímá o vzdělávání; při získání oprávnění platnost trvá po dobu pěti let; úkolem garantů je organizace vzdělávacích kurzů pro instruktory a vedoucí kolektivů mladých hasičů.¹⁵⁶

Lektorem se pak může stát taktéž každý dospělý z členů *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska* zajímající se o vzdělávání, absolvuje-li kurz Lektorských dovedností s akreditací *Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky* (popřípadě jiný, splňující požadavky kladené na lektora); úkolem lektorů je tvoření vzdělávacího systému a jeho aktualizace – tedy tvorba učebních textů, e-learningových kurzů nebo zkušebních a výukových programů (lektoři jsou těmi, kdo odpovídají za školení již dříve v textu zmíněných garantů vzdělávání).¹⁵⁷

Pro mladé hasiče platí, že si musí osvojovat určité teoretické znalosti, které jim slouží k tomu, aby byli schopni získat odznaky odbornosti („plnit“ tyto znaky), stejně jako jsou tyto znalosti pro ně důležité v rámci hasičských soutěží.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Srov. tamtéž.

¹⁵⁵ Srov. tamtéž.

¹⁵⁶ Srov. tamtéž.

¹⁵⁷ Srov. tamtéž.

¹⁵⁸ Srov. SDH Pátek [online]. *Znalosti pro mladé hasiče*, 2012 [cit. 2022-12-28]. Dostupné na [www: http://www.hasicipatek.cz/vyuka.html](http://www.hasicipatek.cz/vyuka.html)

Plnění odznaků odbornosti je přitom určeno mladým hasičům do osmnácti let věku (jedná se o součást vzdělávacího systému mladých hasičů); k takovým odznakům patří následující:¹⁵⁹

- Strojník Junior;
- Strojník;
- Preventista Junior;
- Preventista;
- Cvičitel;
- Kronikář;
- Instruktor;
- Velitel.

Kromě výše jmenovaných odznaků odbornosti pak mohou mladí hasiči získávat také odznaky specializací, mezi něž spadají Ajťák, Ekolog, Ekonom, Kuchař, Kutil, Průzkumník, Spojka, Společník, Střelec, Táborník a Zdravotník.¹⁶⁰

K základním metodám vzdělávání mladých hasičů patří zejména následující: výklad, vypravování, rozhovor, dovednostně praktické metody, názorně demonstrační metody, komplexní metody a metody aktivizující z hlediska forem vzdělávání bývají nejčastěji implementovány skupinová výuka, hromadná výuka, samostatná práce a individuální výuka.¹⁶¹

6.2 Kategorie mladých hasičů

V návaznosti na výše uvedené informace je možné na tomto místě doplnit, že kolektiv mladých hasičů je členěn na následující kategorie na základě faktoru věku těch, kdo jej utvářejí:¹⁶²

¹⁵⁹ Srov. tamtéž.

¹⁶⁰ Srov. Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Koncepce činnosti s kolektivem mladých hasičů do roku 2020 Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska (SH ČMS) „Strom života mladého hasiče“ (Příloha č. 6)*, s. 24-26, 2020 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na [www: https://mladez.dh.cz/images/Dokumenty/mladez/dokumenty/Koncepce-innosti-s-kolektivy-MH-do-roku-2020.pdf](https://mladez.dh.cz/images/Dokumenty/mladez/dokumenty/Koncepce-innosti-s-kolektivy-MH-do-roku-2020.pdf)

¹⁶¹ Srov. tamtéž, s. 13.

¹⁶² Srov. Vzdělávání členů SH ČMS [online]. *Kolektiv mladých hasičů*, 2014 [cit. 2022-12-28]. Dostupné na [www: https://www.vzdelavani-dh.cz/publiccourse?id=68&head=210&subhead=605](https://www.vzdelavani-dh.cz/publiccourse?id=68&head=210&subhead=605)

- Přípravka – určená je dětem od tří do šesti let věku;
- Mladší hasiči (minimální počet je pět členů) – jedná se o kategorii, do níž spadají jedinci ve věku od šesti do jedenácti let;
- Starší hasiči (opět je minimálním počtem pět členů) – v dané kategorii se sdružují mladí hasiči ve věkovém intervalu od jedenácti do patnácti let;
- Dorostenecká družstva – dorostenci/dorostenky, nebo družstva smíšená (zde je minimální počet členů sedm) – kategorie určení pro mladé hasiče od třinácti do osmnácti let věku.

Kromě výše uváděných je možné navíc ještě zmínit kategorie kolektivu mladých hasičů tvořené jednotlivými dorostenci a jednotlivými dorostenkami.¹⁶³

Na poznatky týkající se jednotlivých kategorií mladých hasičů navazuje dále podkapitola 7.1, kde se hovoří o kategoriích, v nichž mohou mladí hasiči soutěžit.

6.3 Činnost mladých hasičů

Mladí hasiči se věnují intenzivně sportovním činnostem, jelikož rozvoj kondice je zásadní podmínkou dalšího budoucího fungování ve spolku.¹⁶⁴ Taktéž participují na všeobecných volnočasových činnostech vyplývajících z tradičních činností spolkových (tyto činnosti tvoří jeden z pilířů, na nichž stojí aktivity provozované s dětmi a dospívajícími ve sdružení).¹⁶⁵

Pravidelná činnost, jíž se mladí hasiči věnují, probíhá zpravidla v klubovnách mladých hasičů, popřípadě na cvičišťích, kde se mladí hasiči angažují především v teplých letních měsících.¹⁶⁶

Činností se mladí hasiči věnují v současnosti téměř v každé obci nacházející se v České republice, jelikož dalším z pilířů práce s nedospělými jedinci je zajištění geografické dostupnosti aktivit každému jedinci, který by o ně mohl mít zájem; kromě obcí fungují podobné činnosti také na úrovni okresů a krajů České republiky.¹⁶⁷

¹⁶³ Srov. tamtéž.

¹⁶⁴ Srov. Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Koncepce činnosti s kolektivy mladých hasičů do roku 2020 Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska (SH ČMS) „Strom života mladého hasiče“ (Příloha č. 6)*, s. 28, 2020 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na [www: https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=68&head=210&subhead=605](https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=68&head=210&subhead=605)

¹⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 14.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 17.

¹⁶⁷ Srov. tamtéž.

Za stavební kámen celoroční činnosti mladých hasičů je považována hra Plamen (viz podkapitola 7.2) – zde tedy pouze uvádíme, že daná hra probíhá každý rok posledních padesát let, jako taková je určena mladým hasičům, kteří jsou členy *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska*, přičemž hra si klade za cíl rozvíjet účastníky (participanty/soutěžící) v oblasti požární ochrany.¹⁶⁸

Hra Plamen je postavena na klasických volnočasových činnostech (výlety, brigády, veřejné akce a další), stejně jako i na rozvoji fyzické kondice hráčů tak, že se účastní sportovních disciplín mladých hasičů (jedná se o přípravu na budoucí dobrovolnickou činnost, jíž se mohou účastnit v záchranářských jednotkách).¹⁶⁹

Kromě hry Plamen pak funguje taktéž celoroční činnost dorostu (aktuálně vykonávaná asi 12 000 dorostenci/dorostenkami), kdy vzdělávání dané věkové kategorie probíhá v následujících oblastech: zdravotní, historie a legislativa, represe v požární ochraně, technika a technické prostředky v požární ochraně a prevence v požární ochraně, při mimořádných událostech a ochraně obyvatelstva.¹⁷⁰

6.4 Ostatní zájmová činnost mladých hasičů

Kromě dovedností týkajících se požární ochrany jsou mladí hasiči zapojováni také do jiných zájmových a volnočasových aktivit (ty lze řadit do široké škály aktivit), kdy naplňují principy stanovené pro neformální, zájmové vzdělávání; v rámci plnění takzvaných okruhů mladých hasičů v rámci celoroční činnosti je stanoveno ve čtyřech okruzích celkem šestnáct různých bodů, jež mají být naplněny – jmenovat lze kupříkladu uskutečňování besed a výletů, návštěvu muzea/výstavy, zhotovení nástěnek, odpracování určitého počtu brigádnických hodin, uspořádání soutěže kolektivem, získání určitého počtu nových odznaků v kolektivu a některé další.¹⁷¹

Zájmová činnost mladých hasičů je tedy široká, pestrá a je poměrně četná i v případě, že se nejedná o aktivity těsně spjaté přímo s požární ochranou, k níž jsou mladí hasiči logicky vedeni.

Pestrost nabídky zájmových činností je důležitým faktorem při zhodnocování přínosnosti mladých hasičů starším školákům. Ti (jak bylo v dokumentu zmíněno

¹⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 18.

¹⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 19.

¹⁷⁰ Srov. tamtéž.

¹⁷¹ Srov. tamtéž, s. 21-26.

již dříve) se nacházejí ve vývojové životní fázi, v níž se potýkají s mnoha změnami na všech úrovních svého fungování. Na trávení volného času aktivitami, které podporují jejich rozvoj ve všech oblastech jejich fungování, je tedy možné nahlížet jako pro pubescenta vhodný způsob náplně jeho volna.

Zároveň je vhodné vyzdvihnout význam široké škály činností, do nichž se jednotlivci mohou v mladých hasičích zapojovat, s ohledem na jednu ze základních charakteristik volnočasových aktivit, kterou je dobrovolnost. Je-li dospívajícím nabízeno větší množství možností, jak v rámci jediného zájmového kroužku trávit svůj čas, existuje vyšší pravděpodobnost, že si zde každý jednatel bude schopen zvolit na základě svých preferencí a aktuální nálady.

Kromě již řečeného platí, že mladí hasiči se v rámci svého volného času věnují zájmovým činnostem také v následující podobě: participací na různých volnočasových aktivitách, účastněním se táborů, účastí na pravidelných schůzkách, jednodenními volnočasovými akcemi (například soutěžemi, nebo výlety apod.), vícedenními volnočasovými aktivitami (jedná se o takzvané víkendovky), plněním odznaků odbornosti a specializací nebo plněním okruhů stanovené celoroční činnosti aj.¹⁷²

¹⁷² Srov. tamtéž, s. 8.

7 Soutěže pro mladé hasiče

Jako poslední je věnována pozornost soutěžím, v nichž se mohou mladí hasiči v České republice utkávat, na nichž mohou participovat.

7.1 Základní pojmy a kategorie

Před uvedením konkrétních soutěžních klání je třeba definovat základní pojmy související s danou tematikou, zejména termíny související s takzvaným hasičským sportem právě ve vztahu k dětem, k osobám do 18 let věku.

Pod pojmem **sport** je možné si představit jakoukoli formu činnosti tělesného charakteru, pro niž platí, že: „*si prostřednictvím organizované i neorganizované účasti klade za cíl harmonický rozvoj tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů, upevňování zdraví a dosahování sportovních výkonů rekreačně nebo v soutěžích všech úrovní, a to individuálně nebo společně.*“¹⁷³

Za **sportovce** je považován každý člen *Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska*, jenž se v konkrétním kalendářním roce reálně zapojoval do výkonu sportovní činnosti v rámci hasičského sportu.¹⁷⁴

Sportovní organizace/svaz je označení pro právnickou osobu založenou nikoli za účelem dosahování zisku, která se věnuje činnosti v oblasti sportu.¹⁷⁵

Hasičský sport je pojmem užívaným pro označení: „*specifické formy sportu, kterou lze vykonávat v každé věkové kategorii.*“¹⁷⁶ Hasičský sport se člení na dvě základní sportovní odvětví, mezi něž spadá jednak požární sport (též uváděna zkratka PS), jednak sem spadají klasické disciplíny CTIF.¹⁷⁷

¹⁷³ Srov. NĚMEČKOVÁ, M. a kol. *Strategie mládež 2030+, II. část* [online]. Praha: Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, s. 6, 2022 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na [www: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiarvvuuaT8AhVtbPEDHVFmCM8QFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fmladez.dh.cz%2Fimages%2FDokumenty%2Fmladez%2Fdokumenty%2FStrategie_mladez_2030-2_cast_Sport.pdf&usg=AOvVaw2I8hilMZ098IOM811KyAKC](https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiarvvuuaT8AhVtbPEDHVFmCM8QFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fmladez.dh.cz%2Fimages%2FDokumenty%2Fmladez%2Fdokumenty%2FStrategie_mladez_2030-2_cast_Sport.pdf&usg=AOvVaw2I8hilMZ098IOM811KyAKC).

¹⁷⁴ Srov. tamtéž.

¹⁷⁵ Srov. Zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění platném k 1. 2. 2022, § 2(2).

¹⁷⁶ Srov. NĚMEČKOVÁ, M. a kol. *Strategie mládež 2030+, II. část* [online]. Praha: Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, s. 7, 2022 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na [www: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiarvvuuaT8AhVtbPEDHVFmCM8QFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fmladez.dh.cz%2Fimages%2FDokumenty%2Fmladez%2Fdokumenty%2FStrategie_mladez_2030-2_cast_Sport.pdf&usg=AOvVaw2I8hilMZ098IOM811KyAKC](https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiarvvuuaT8AhVtbPEDHVFmCM8QFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fmladez.dh.cz%2Fimages%2FDokumenty%2Fmladez%2Fdokumenty%2FStrategie_mladez_2030-2_cast_Sport.pdf&usg=AOvVaw2I8hilMZ098IOM811KyAKC).

¹⁷⁷ Srov. tamtéž.

Sportovní družstvo mladých hasičů je pak z hlediska terminologie: „*věkově příbuzná skupina mladých hasičů, nebo dorostenců (...), kteří jsou registrovanými sportovci a působí v rámci sportovního oddílu SDH. (...) je tvořeno min. 5 sportovci v případě mladší a starší kategorie a 7 sportovci v případě dorostenecké kategorie.*“¹⁷⁸

Sportovní družstva se na základě parametru věku rozdělují na celkem čtyři různé kategorie, mezi něž spadají následující: přípravka (děti 3 – 6 let), mladší (děti 6 – 11 let), starší (děti 11 – 15 let) a dorostenci a dorostenky (jedinci ve věku 13 – 18 let).¹⁷⁹

Posledním ze základních pojmů je pak **rozhodčí**, kdy platí, že jsou děleni na rozhodčí požárního sportu a na rozhodčí klasických disciplín CTIF.¹⁸⁰

7.2 Hra Plamen a ostatní soutěže

V případě hry Plamen se jedná o celostátní hru určenou právě mladým hasičům, v jejímž rámci dochází k reagování na podněty určité koncepce nebo strategie, kdy za pomoci konkrétních námětů, příkladů, opatření a úkolů je utvářena roční náplň činnosti jedinců fungujících jako mladí hasiči (konkrétně se jedná o mladé hasiče do věku patnácti let).¹⁸¹

V roce 2022 se jedná již o padesáté výročí, padesátý ročník, hry Plamen, jelikož vznikla v roce 1972.¹⁸²

Hlavním cílem Plamene (posláním) je rozvoj znalostí, vědomostí a dovedností dětí v rámci jednotlivých činností souvisejících s požární ochranou coby specifickou oblastí.¹⁸³

Hra v sobě kombinuje edukační systém pro mladé hasiče se sportovní přípravou mladých hasičských sportovců, přičemž ve sportovní části hry dochází k prolínání obou základních odvětví hasičského sportu, tedy klasických disciplín CTIF a požárního sportu.¹⁸⁴

¹⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 8.

¹⁷⁹ Srov. tamtéž.

¹⁸⁰ Srov. tamtéž.

¹⁸¹ Srov. tamtéž.

¹⁸² Srov. tamtéž.

¹⁸³ Srov. SH ČMS: úsek mládeže [online]. *Hra Plamen*, 2022 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na [www: https://mladez.dh.cz/index.php/sportovni-cinnost/hra-plamen](https://mladez.dh.cz/index.php/sportovni-cinnost/hra-plamen)

¹⁸⁴ Srov. NĚMEČKOVÁ, M. a kol. *Strategie mládež 2030+, II. část* [online]. Praha: Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, s. 8, 2022 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na [www: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiarvvuuaT8AhVt bPEDHVfMCM8QFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fmladez.dh.cz%2Fimages%2FDokumenty%2F](https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiarvvuuaT8AhVt bPEDHVfMCM8QFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fmladez.dh.cz%2Fimages%2FDokumenty%2F)

V současnosti je do hry zapojeno více než 40 000 dětí, které ještě nedovršily věk patnácti let.¹⁸⁵ Mezi disciplíny hry Plamen patří následujících šest bodů:¹⁸⁶

- Štafeta na 4 × 60 m;
- Závod požárnícké všestrannosti;
- Štafeta dvojic;
- Požární útok CTIF;
- Štafeta CTIF;
- Požární útok s vodou.

Výše zmíněné disciplíny představují soubor propracovaného systému určeného pro fyzickou přípravu mladých hasičů.¹⁸⁷ Kromě toho je v rámci mladších i starších sportovních družstev zařazována taktéž soutěž jednotlivců, kterou představuje překážkový běh v délce 60 metrů.¹⁸⁸

V jednotlivých sportovních disciplínách Plamene jsou postupová kola organizována na následujících úrovních: okresní (okresková), krajská a následně kolo republikové.¹⁸⁹

Štafeta 4 x 60 m

Štafeta probíhá způsobem, kdy dochází za konkrétní družstvo ke startu dvou čtyřčlenných štafet; v prvním úseku dlouhém 60 metrů musí soutěžící překonat kladinu, ve druhém pak břevno/bariéru, ve třetím následuje nutný přenos hasičího přístroje

Fmladez%2Fdokumenty%2FStrategie_mladez_2030-2_cast_Sport.pdf&usg=AOvVaw2I8hiLMZ098IOM811KyAKC.

¹⁸⁵ Srov. SH ČMS: úsek mládeže [online]. *Hra Plamen*, 2022 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na [www: https://mladez.dh.cz/index.php/sportovni-cinnost/hra-plamen](http://mladez.dh.cz/index.php/sportovni-cinnost/hra-plamen)

¹⁸⁶ Srov. Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Koncepce činnosti s kolektivy mladých hasičů do roku 2020 Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska (SH ČMS) „Strom života mladého hasiče“ (Příloha č. 6)*, s. 29, 2020 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na [www: https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=68&head=210&subhead=605](https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=68&head=210&subhead=605)

¹⁸⁷ Srov. NĚMEČKOVÁ, M. a kol. *Strategie mládež 2030+, II. část* [online]. Praha: Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, s. 8, 2022 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na [www: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiarvvuuaT8AhVtbPEDHVFmCM8QFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fmladez.dh.cz%2Fimages%2Fdokumenty%2Fmladez%2Fdokumenty%2FStrategie_mladez_2030-2_cast_Sport.pdf&usg=AOvVaw2I8hiLMZ098IOM811KyAKC](https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiarvvuuaT8AhVtbPEDHVFmCM8QFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fmladez.dh.cz%2Fimages%2Fdokumenty%2Fmladez%2Fdokumenty%2FStrategie_mladez_2030-2_cast_Sport.pdf&usg=AOvVaw2I8hiLMZ098IOM811KyAKC).

¹⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 9.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž.

a v posledním čtvrtém úseku soutěžící zapojuje hadicové vedení (to se skládá z rozdělovače, dvou hadic typu C a proudnice).¹⁹⁰

Závod požárnícké všestrannosti

Závodu se účastní pětičlenné hlídky, které na trati dlouhé přibližně dva kilometry (u mladších soutěžících), nebo tři kilometry (starší soutěžící) označené fáborcky a obsahující šest kontrolních stanovišť musí splnit následující úkoly: střelbu ze vzduchovky na dřevěné špalíky, určování mapových značek a orientace mapy (měření azimutu), určování technických značek a vhodných hasebních látek, uzlování, základy první pomoci a nakonec překonání vodorovného lana.¹⁹¹

Štafeta požárních dvojic

Štafetu absolvují čtyři členové družstva společně s velitelem (může být společný pro obě štafety), kdy meta k oběhnutí je vzdálená 35 m od výchozího bodu (od startu); první metu obíhá sám velitel, po něm vybíhá první dvojice – ta kromě běhu musí zvládnout rozvinout hadici C s proudnicí, dále vybíhá druhá dvojice – ta musí vedle běhu zvládnout také opětovné sbalení hadice do kotouče a její následné navrácení za startovní čáru.¹⁹²

Požární útok CTIF

Disciplíny se účastní v souhrnu osm členů společně s velitelem (každý jednotlivec má pevně stanovené číslo, stejně jako i úkol, který musí splnit); velitel má za úkol překonat vodní příkop, tunel, bariéru a lavičku a dále pak dohlížet na provedení pokusů zbytkem družstva; první čtveřice soutěžících roztahuje hadicové vedení přes překážky a následně váže uzly, druhá čtveřice pak za pomoci džberových stříkaček plní terče a přiřazuje technické prostředky (konec pokusu je ve chvíli, kdy je celé družstvo nastoupeno na konci dráhy).¹⁹³

¹⁹⁰ Srov. Sbor dobrovolných hasičů Nový Hrádek [online]. *Disciplíny mladých hasičů*, 2022 [cit. 2022-12-30]. Dostupné na WWW: https://www.novy-hradek.cz/hasici/index.php?str=deti_discipliny

¹⁹¹ Srov. tamtéž.

¹⁹² Srov. tamtéž.

¹⁹³ Srov. tamtéž.

Štafeta CTIF

Štafety se účastní celkem devět členů družstva, kteří na dráze 400 m rozdělené na devět úseků plní následující úkoly (vyrovnávají se s těmito překážkami): žebříkovou stěnou, volným běžeckým úsekem, přenášením hadice v nosiči, volným běžeckým úsekem, podlezením latě o výšce 80 cm, přeskokem latě o výšce 60 cm, přenášením hasicího přístroje, volným běžeckým úsekem a roztažením hadicového vedení v podobě rozdělovače, 2 hadic C a proudnice.¹⁹⁴

Požární útok s vodou

Útoku se účastní družstvo o počtu sedmi členů, které má za úkol sestavení přívodního (sací koš a dvě savice), dopravního (dvě hadice B a rozdělovač) a útočného (dva páry hadic C, dvě proudnice) vedení – tímto je následně dopravena voda od kádě k terčům, jež jsou zastoupené buď plechovkami, nebo nástřikovými terči.¹⁹⁵

Běh na 60 m s překážkami

V tomto přeboru jednotlivců, který představuje nepovinnou disciplínu, musí závodník překonat břevno/bariéru, poté se dvěma hadicemi C v rukou překonat kladinu, hadice napojit k rozdělovači, připojit proudnici a nakonec proběhnout cílem.¹⁹⁶

Kromě zapojení do hry Plamen se mohou mladí hasiči (dorost) zapojovat do jednotlivých disciplín požárního sportu, mezi něž patří: běh v délce 100 m s překážkami, štafeta v délce 4 x 100 m, výstup na cvičnou věž a požární útok.¹⁹⁷

Mladí hasiči se pak účastní také určitých „netradičních“ soutěží – jmenovat lze například akci označovanou jako *Ohrazenický pstruh*, na níž se v družstvech zapojovali do takových disciplín, jako jsou: ulovení ryby na udičku v požární nádrži, její přesunutí do vědra a následně s vědrem s vodou proběhnout i s rybou stanovenou

¹⁹⁴ Srov. tamtéž.

¹⁹⁵ Srov. tamtéž.

¹⁹⁶ Srov. tamtéž.

¹⁹⁷ Srov. Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Koncepce činnosti s kolektivy mladých hasičů do roku 2020 Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska (SH ČMS) „Strom života mladého hasiče“ (Příloha č. 6)*, s. 30, 2020 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na [www: https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=68&head=210&subhead=605](https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=68&head=210&subhead=605)

trasu od startu po cíl; nebo převezení kýblu se pstruhem kolem hasičské cisterny na kole a některé další.¹⁹⁸

Z hlediska funkcí volného času lze při pohledu na hasičské sportovní aktivity sledovat, že naplňují jak předpoklady preventivní (účastníci nemají příliš prostoru a času věnovat se nežádoucím, sociálně patologickým aktivitám, jelikož jsou vytěžováni přípravou na nejrůznější soutěže apod.). Výchovně-vzdělávací funkci lze spatřovat v tom, že jsou během daných disciplín, lépe řečeno přípravy na ně, účastníci rozvíjeni jak fyzicky, tak například i sociálně (musí se naučit spolupracovat v týmu apod.). Sociální funkce je při účasti na daných disciplínách zajišťována na základě dozoru nad soutěžícími (ať už se jedná o rozhodčí, vedoucí, nebo jiné osoby) a funkce zdravotní je naplňována zcela neodmyslitelně, jelikož účastí na daných disciplínách je ve značné míře rozvíjena fyzická kondice účastníků.

¹⁹⁸ Srov. SH ČMS: úsek mládeže [online]. *Mladí hasiči bojovali v netradiční soutěži*, 2022 [cit. 2022-12-30]. Dostupné na www: <https://mladez.dh.cz/index.php/volnocasove-aktivity/akce-pro-deti-a-mladez/1094-mladi-hasici-bojovali-v-netradicni-soutezi>

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo představit organizovanou volnočasovou aktivitu kroužku mladých hasičů, jež působí při sborech dobrovolných hasičů na území České republiky. Kroužek se zaměřuje na smysluplné trávení volného času s konkrétními cíli u jedinců ve věku od deseti do patnácti let. Činnost kroužku naplňuje veškeré požadavky stanovené pro volnočasové aktivity. Rovněž podporuje rozvíjení potenciálu osobnosti a naplňování vývojových potřeb dítěte či dospívajícího jedince.

Pozornost jsme věnovali problematice volného času a volnočasových aktivit, konkrétně vymezení pojmům volný čas, výchova jedinců a možnosti výchovného působení na děti a mládež v jejich volném čase.

Úvodními kapitolami bakalářské práce jsme poukázali na to, že existence volného času a možnost jeho využívání dle vlastní volby představuje v dnešní době stále nedoceněný kulturní výdobytek. Z historie víme, že volný čas pro naše předky buď prakticky neexistoval, anebo bylo jeho využívání dostupné pouze pro určitou skupinu obyvatel. V průběhu času můžeme pozorovat, jak se existenci a využívání volného času ve společnosti postupně připisovala důležitost či dokonce nutnost.

V dnešní době máme nespočet možností pro efektivní využívání volného času. Můžeme zvolit jeho druh i formu. Využívání volného času buď nemusí být nijak zvlášť strukturováno, anebo naopak může být pečlivě organizováno s jasně vymezeným cílem. Jak již bylo v bakalářské práci zmíněno, pestrá a propracovaná nabídka volnočasových aktivit pro děti současnosti nebyla vždy samozřejmostí.

Kroužek mladých hasičů, který v České republice funguje při sborech dobrovolných hasičů, je možné považovat za volnočasovou aktivitu vhodnou (nejen) pro žáky staršího školního věku, tedy jedince, kteří se z hlediska vývojového aktuálně nacházejí v období takzvané rané adolescence. Na základě poznatků vývojových charakteristik staršího školního věku je z hlediska fyzického, psychického, sociálního, motorického a kognitivního rozvoje, s přihlédnutím na způsob fungování mladých hasičů, možné zhodnotit, že účast v tomto kroužku může být pro tuto skupinu jedinců významně přínosná. Ti se zde nejen mají možnost setkávat jak s vrstevníky, tak i s osobami mladšího či staršího věku, jsou ale také vedeni k osvojování si sociálních dovedností potřebných pro své aktuální i budoucí fungování v životě

(například schopnost spolupráce, komunikace v týmu apod.), stejně tak jsou rozvíjeni i po stránce motorické.

Například účast ve hře Plamen určené jedincům do patnácti let věku zajišťuje, že jsou žáci rozvíjeni v oblasti své fyzické kondice, ale také v koordinaci pohybů apod. V rovině psychického a sociálního rozvoje pak je možné zdůraznit možnosti vzdělávání jednotlivců, a to nikoli pouze pro jejich vlastní rozvoj, ale také s cílem možné participace na fungování sboru dobrovolných hasičů i v období dospělosti. Není možné opomenout ani vzdělávání spojené s možností vedení jiných dětí a dospívajících, kdy v současnosti spočívá v tříступňové kvalifikaci, jejíž získání (první úrovně) trvá řadu let. Kromě toho je možné, aby se jedinci participující na mladých hasičích vzdělávali taktéž i za účelem budoucí edukace jiných zájemců o zapojení se do fungování kroužku.

Mladí hasiči představují, s ohledem na svou dostupnost po celé České republice, skvělou příležitost, jak lze trávit volný čas v případě nedospělého jedince, a to již od raného věku (pouhých 3 let). Daná skutečnost taktéž vyplývá ze všestranného působení na účastníky volnočasového kroužku. Nemálo k ní pak přispívá i provázaný systém kategorií jednotlivých družstev (oddílů) a samotného vzdělávání tak, jak bylo zmíněno v předchozím odstavci. Po vstupu k mladým hasičům je pak navíc možné zde setrvat až do dosažení dospělosti jedince.

S ohledem na skutečnost, že jsou mladí hasiči volnočasovou aktivitou formálního charakteru (existují zde vedoucí, určitá hierarchie fungování, náplň práce a opakovaná setkávání), jsou žáci druhého stupně základních škol při svém zapojení začleňováni do kolektivu, v němž je na ně dohlíženo. Rodiče se tedy o své potomky v jejich volném čase nemusejí obávat. Dospívající mají možnost se zde setkávat s řadou dalších osob a zakoušet tedy různé sociální role, zažívat své postavení ve skupině v jeho různých podobách v závislosti na konkrétní situaci či interakci. Daným způsobem tak mohou dospívající jednotlivci hledat svou vlastní identitu.

V textu byly uvedeny různé aktivity, jimž se jedinci zapojení do kroužku mladých hasičů mohou věnovat. Nejedná se tedy zdaleka pouze o aktivity vzdělávací, ale také fyzicky orientované, či sociálně zaměřené. Stejně tak lze předpokládat, že v řadě aktivit – například skupinových, v nichž je nutné spolupracovat, vzájemně se podporovat a také rozhodovat – mají starší školáci možnost uplatňovat svá vlastní morální přesvědčení. Nabídka činností, do nichž se mohou jedinci zde zapojovat, pokrývá všechny roviny fungování dospívajících jedinců a podporuje jejich rozvoj.

Lze konstatovat, že žádná z vývojových rovin dospívajících není při jejich participaci v kroužku mladých hasičů opomíjena, k rozvoji zde dochází ve všech sférách fungování tak, jak to odpovídá zralosti starších školáků.

Seznam zdrojů

- BENDL, S. *Vychovatelství: Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.
- BLATNÝ, M. (ed.) *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3462-3.
- BOCAN, M. *Děti v ringu dnešního světa: Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. ISBN 978-80-87449-24-0.
- BURIANOVÁ, M.; HEROLDOVÁ, H.; MÁCHALOVÁ, J.; TÁBORSKÝ, O.; JUNEK, M. *Móda v kruhu času: Retro – 200 let inspirací*. Praha: Národní muzeum, 2016. ISBN 978-80-7036-503-8.
- CAJTHAML, T.; FROUZ, J.; MOLDAN, B. (ed.) *Environmentální výzkum a hrozby 21. století*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-4954-2.
- GRUSS, P. (ed.) *Perspektivy stárnutí: Z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-605-6.
- HÁJEK, B. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-06-1.
- HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6.
- HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0042-0.
- HEŘMANOVÁ, J.; MACEK, M. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor pro mládež, 2009. ISBN 978-80-86784-77-9.

- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- JAKUBÍKOVÁ, D. *Marketing v cestovním ruchu: Jak uspět v domácí i světové konkurenci*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4209-0.
- JANČAŘÍKOVÁ, K. *Didaktické přístupy k přírodovědnému vzdělávání předškolních dětí a mladších žáků*. 2., rozš. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. ISBN 978-80-7603-051-0.
- JANIŠ, K.; SKOPALOVÁ, J. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5535-9.
- KHELEROVÁ, V. *Komunikační a obchodní dovednosti manažera*. 3., dopl. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3566-5.
- KOPECKÁ, I. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-2473-876-5.
- KUKLA, L. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-3874-1.
- LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- LENDEROVÁ, M.; JIRÁNEK, T.; MACKOVÁ, M. *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*. 2. vyd., dop. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3510-1.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Odbor pro mládež [online]. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*, 2002 [cit. 2023-02-19]. Dostupné na WWW: <https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjhtP7M7aT9AhWx57sIHcXaBdc4FBAWegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.msmt.cz%2Ffile%2F7327_1_1%2Fdownload%2F&usg=AOvVaw0V3feDTguGSejdIRzZt5EE>.

- MÜCKE, P.; KRÁTKÁ, L. (ed.) *Turistická odysea: Krajinou soudobých dějin cestování a cestovního ruchu v Československu v letech 1945 až 1989*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4055-6.
- NĚMEČKOVÁ, M. a kol. *Strategie mládež 2030+, II. Část* [online]. Praha: Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, 2022 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na WWW: <https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiarvvuuAT8AhVtbPEDHVFmCM8QFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fmladez.dh.cz%2Fimages%2FDokumenty%2Fmladez%2Fdokumenty%2FStrategie_mladez_2030-2_cast_Sport.pdf&usg=AOvVaw2l8hilMZ098lOM811KyAKC>.
- NOVOTNÁ, E. *Sociologie organizace*. Praha: Grada, 2008. Sociologie. ISBN 978-80-247-2428-7.
- OREL, M.; FACOVÁ, V. *Člověk, jeho smysly a svět*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2946-6.
- PATOČKOVÁ, V. Volný čas a práce v proměnách času. *Ostium* [online]. Praha, 2015, 15, č. 1 [cit. 2022-12-01]. Dostupné na WWW: <<https://ostium.sk/language/sk/volny-cas-a-prace-v-promenach-casu/>>.
- PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
- PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.
- PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.
- PERIČ, T.; BŘEZINA, J. *Jak nalézt a rozvíjet sportovní talent: Průvodce sportováním dětí pro rodiče i trenéry*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0527-4.
- PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých: Průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3235-0.

RABOCH, J.; PAVLOVSKÝ, P. *Psychiatrie*. Praha: Karolinum, 2012.

ISBN 978-80-2461-985-9.

ROHLÍKOVÁ, L.; VEJVODOVÁ, J. *Vyučovací metody na vysoké škole: Praktický průvodce výukou v prezenční i distanční formě studia*. Praha: Grada,

2012. ISBN 978-80-247-4152-9.

ŘÁDOVÁ, H. (ed.) *Sborník souhrnných pozic v nestátních neziskových organizacích: kompetenční profily pro neformální vzdělávání*. Praha: Národní institut dětí

a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. ISBN 978-80-87449-37-0.

SAK, P.; KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada,

2012. ISBN 978-80-247-3850-5.

Sbor dobrovolných hasičů Nový Hrádek [online]. *Disciplíny mladých hasičů*,

2022 [cit. 2022-12-30]. Dostupné na WWW: <https://www.novy-hradek.cz/hasici/index.php?str=deti_discipliny>.

SDH Pátek [online]. *Znalosti pro mladé hasiče*, 2012 [cit. 2022-12-28]. Dostupné

na WWW: <<http://www.hasicipatek.cz/vyuka.html>>.

Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Koncepce činnosti s kolektivy mladých hasičů do roku 2020 Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska (SH ČMS)*

„Strom života mladého hasiče“ (Příloha č. 6), 2020 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na WWW:

<<https://mladez.dh.cz/images/Dokumenty/mladez/dokumenty/Koncepce-innosti-s-kolektivy-MH-do-roku-2020.pdf>>.

Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Shromáždění starostů OSH*,

2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné na WWW: <<https://www.dh.cz/index.php/test-2/shromazdeni-starostu-osh>>.

Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Sjezd SH ČMS*, 2022 [cit. 2022-12-

27]. Dostupné na WWW: <<https://www.dh.cz/index.php/test-2/sjezd-sh-cms>>.

- Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Ústřední kontrolní a revizní rada SH ČMS*, 2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné na WWW: <<https://www.dh.cz/index.php/test-2/ustredni-kontrolni-a-revizni-rada-sh-cms>>.
- Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Úvodní stránka*, 2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné na WWW: <<https://www.dh.cz/index.php/2-uncategorised/419-o2fam>>.
- Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Vedení SH ČMS*, 2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné na WWW: <<https://www.dh.cz/index.php/test-2/vedeni-sh-cms>>.
- Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska [online]. *Výkonný výbor SH ČMS*, 2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné na WWW: <<https://www.dh.cz/index.php/test-2/vykonny-vybor-sh-cms>>.
- SEKOT, A. *Rodiče a sport dětí: Rodičovské výchovné styly jako motivační faktor sportování dětí a mládeže*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. ISBN 978-80-210-9292-1.
- SH ČMS: úsek mládeže [online]. *Hra Plamen*, 2022 [cit. 2022-12-29]. Dostupné na WWW: <<https://mladez.dh.cz/index.php/sportovni-cinnost/hra-plamen>>.
- SH ČMS: úsek mládeže [online]. *Mladí hasiči bojovali v netradiční soutěži*, 2022 [cit. 2022-12-30]. Dostupné na WWW: <<https://mladez.dh.cz/index.php/volnocasove-aktivity/akce-pro-deti-a-mladez/1094-mladi-hasici-bojovali-v-netradicni-soutezi>>.
- SCHINDLER-WISTEN, P. *O chalupách a lidech: Chalupářství v českých zemích v období tzv. normalizace a transformace*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-3613-9.
- SLAVÍK, M. *Vysokoškolská pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4054-6.

- SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže: Uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.
- SOBOTKOVÁ, V. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4042-3.
- SPURNÝ, M. *Most do budoucnosti: laboratoř socialistické modernity na severu Čech*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3332-9.
- ŠAFRÁNKOVÁ, D. *Pedagogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-2475-511-3.
- ŠTEMBERK, J.; JAKUBEC, I.; ŠALANDA, B. *Automobilismus a česká společnost*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4757-9.
- ŠUBRT, J. *Soudobá sociologie V: Teorie sociální změny*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2219-4.
- ŠUBRT, J. *Soudobá sociologie VI: Oblasti a specializace*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4.
- URBAN, J. *Jak lépe naložit s časem: 50 doporučení pro ty, jejichž čas je vzácný*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5752-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. 2. vyd., přeprac. a dop. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VÁGNEROVÁ, M.; LISÁ, L. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. 3. vyd., přeprac. a dop. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.
- VESELÁ, J.; KANIOKOVÁ VESELÁ, P. *Sociologické aspekty managementu*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2792-9.

Vzdělávání členů SH ČMS [online]. *Kolektiv mladých hasičů*, 2014 [cit. 2022-12-28].

Dostupné na WWW: <<https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=68&head=210&subhead=605>>.

Vzdělávání členů SH ČMS [online]. *Systém vzdělávání vedoucích kolektivů mladých*

hasičů, 2014 [cit. 2022-12-28]. Dostupné na WWW: <<https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=68&head=210&subhead=607>>.

ZACHAROVÁ, E.; ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. *Základy psychologie pro zdravotnické obory*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4062-1.

Zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění platném k 1. 2. 2022.

Zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru), ve znění platném k 1. 1. 2022.

ZORMANOVÁ, L. *Didaktika dospělých*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika. ISBN 978-80-271-0051-4.

ZUMR, T. *Kondiční příprava dětí a mládeže: Zásobník cviků s moderními pomůckami*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2065-9.

VANÍČKOVÁ, M. *Volnočasové aktivity dětí 10 až 15 let a kroužek mladých hasičů*. České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky volného času. Vedoucí práce L. Kolářová.

Klíčová slova: Hra Plamen, mladí hasiči, poznávací procesy, psychický vývoj, tělesný vývoj, volnočasové aktivity.

Abstrakt

Tématem bakalářské práce je volnočasová aktivita dětí, které navštěvují kroužky mladých hasičů fungujících při sborech dobrovolných hasičů, a to v souvislosti s obecnější otázkou po tom, jak tráví volný čas děti ve věku rané adolescence. Práce se zabývá základními kategoriemi, jako jsou volný čas a výchova ve volném čase. Cílová skupina dětí je charakterizována z hlediska vývojové psychologie. V souvislosti s volnočasovými aktivitami dětí dané věkové skupiny je v bakalářské práci dále zmapována organizační struktura a činnost Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska a fungování Sborů dobrovolných hasičů a kolektivů mladých hasičů. Kroužek mladých hasičů je tematizován z hlediska jeho volnočasového potenciálu.

Abstract

Leisure activities for children aged 10 to 15 and a group of young firefighters.

Keywords: cognitive processes, leisure activities, physical development, psychological development, the Flame game, young firefighters

The topic of the bachelor's thesis is the free-time activity of children who attend young firemen's groups working at volunteer fire brigades, in connection with the more general question of how children in early adolescence spend their free time. The work deals with basic categories such as free time and education in free time, and the target group of children is characterized from the point of view of developmental psychology. In connection with the leisure activities of children of the given age group, the bachelor's thesis also maps the organizational structure and activities of the Firefighters' Association of Bohemia, Moravia and Silesia and the functioning of volunteer firefighter corps and young firefighter collectives. The young firemen's club is thematized from the point of view of its leisure potential.